

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ & ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

Ο ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Εισηγητής: Παναγιώτης Κουράκης, ΑΜ 595

Επιβλέπων: κ. Εμμανουήλ Κοκκινάκης

-

©

2013

TECHNOLOGICAL EDUCATION INSTITUTE OF CRETE

SCHOOL OF MANAGEMENT AND ECONOMICS

DEPARTMENT OF COMMERCE & MARKETING

**THE AGRICULTURAL SECTOR IN GREECE AND IT'S ROLE
AT THE RECOVERY OF THE GREEK ECONOMY**

DIPLOMA THESIS

Student :Panagiotis Koyrakis, AM 595

Supervisor: Mr. Emmanouil Kokkinakis

©

2013

Υπεύθυνη Δήλωση: Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην πτυχιακή εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Εμπορίας και Διαφήμισης του Τ.Ε.Ι. Κρήτης.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία 20 χρόνια η οικονομική ανάπτυξη στηρίχτηκε στις κατασκευές την άνθηση του εμπορίου και των υπηρεσιών και στην αύξηση των καταναλωτικών συνηθειών των ελλήνων κυρίως σε εισαγόμενα προϊόντα και υπηρεσίες από όπου ένα πολύ μικρό ποσοστό της προστιθέμενης αξίας παράγονταν εντός της ελληνικής επικρατείας. Ταυτόχρονα είχαμε μια συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και της συμμετοχής του στο ΑΕΠ της πατρίδας μας (μιας κατεξοχήν αγροτικής οικονομίας τις περασμένες δεκαετίες).

Η οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων και η κατάρρευση του μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες κάνει όλο και πιο αναγκαία την αλλαγή στρατηγικής. Η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας πρέπει να στηριχτεί στους κλάδους εκείνους που μπορούμε να αναπτύξουμε συγκριτικά πλεονεκτήματα και να γίνουμε ανταγωνιστικοί, παράγοντας προστιθέμενη αξία από ντόπιους παραγωγικούς συντελεστές. Ο αγροτικός τομέας μπορεί να αποτελέσει έναν από τους πυλώνες που θα στηριχτεί η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας αρκεί να μη γίνουν τα λάθη του παρελθόντος. Επιβάλλεται η χάραξη νέας αγροτικής πολιτικής που θα στηρίζεται όχι στις επιδοτήσεις αλλά στην πραγματική αύξηση της παραγωγής επώνυμων ανταγωνιστικών προϊόντων, θα δίνει κίνητρα για επενδύσεις και δημιουργία οικονομιών κλίμακας από τις επιχειρήσεις του κλάδου. Η χάραξη αγροτικής πολιτικής που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του νέου παγκοσμίου οικονομικού περιβάλλοντος & τις τάσεις της αγοράς, θα αξιοποιεί τις ευκαιρίες, τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής γης θα οδηγήσει στην αύξηση των εξαγωγών και στην δημιουργία χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας. Ταυτόχρονα μπορεί να αξιοποιηθεί και για την παράλληλη ανάπτυξη της μεταποίησης και του τουρισμού.

Λέξεις κλειδιά: αγροτικός τομέας, ανάπτυξη, ΚΑΠ

ABSTRACT

The last 20 years economic growth has been based on the construction boom in trade and services and increasing consumer habits of Greeks mainly imported goods and services from which a very small percentage of the value added produced being of Greek territory. Simultaneously we had a contraction the agricultural sector and its participation in the GDP of our country (a flat-eminently rural economy in the past decades).

The economic crisis of recent years and the collapse of the model of economic growth that followed the last decades making themselves increasingly necessary to change strategy. Recovery of Greek economy must be built in those industries that can develop comparative advantages and to become competitive, producing added value of local production factors. The agricultural sector can be one of the pillars that supported the recovery of the Greek economy enough not to make the mistakes of the past. It is formulating a new rural policy based not on subsidies but the actual increase in producing branded competitive products, gives incentives to invest and create economies of scale by firms in the industry. The development of agricultural policy that meets the needs of the new global economic environment and market trends, utilizing the opportunities, the comparative advantages of Greek land will lead to increased exports and create thousands of new jobs. Simultaneously could be used and for parallel development of processing and tourism.

Key words: agricultural sector, growth, CAP

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ	viii
ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	ix
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	x
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	xi
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Πρωτογενής τομέας παραγωγής στην Ελλάδα	3
1.2 Διάρθρωση αγροτικής παραγωγής.....	5
1.3 Προβλήματα της Ελληνικής γεωργίας.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	21
Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	21
2.1.Εισαγωγή	21
2.2.Διοίκηση της Κ.Α.Π	21
2.3. Κατευθυντήριες γραμμές της ΚΑΠ	22
2.4. Οι αρχές της ΚΑΠ	22
2.5. Οι γεωργικές τιμές	233
2.5.1Ποιότητα Προϊόντων.....	24
2.6. Η πορεία της Κ.Α.Π.....	24
2.6.1 Από το 1958 εως το 1991	24
2.6.2 Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 1992	25
2.6.3 Πρόγραμμα δράσης 2000 ή «AGENTA 2000»	27
2.6.4 Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ το 2004 και η εφαρμογή της.....	28
2.6.5 Η μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής με ορίζοντα το 2020.....	29
2.7. Οι επιπτώσεις της ΚΑΠ στην Ελληνική γεωργία	32
2.8. Το μέλλον της Ελληνικής Γεωργίας – Προτάσεις πολιτικής	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	40

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ-ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ-ΕΞΑΓΩΓΕΣ-ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	40
3.1.Αγροτικά προϊόντα και εξαγωγές	40
3.2.Καινοτόμα αγροτικά προϊόντα της χώρας μας	42
3.2.1.Η Ελληνική Σπιρουλίνα	43
3.2.2.Ο κρόκος Κοζάνης.....	43
3.2.3.Τρούφα, το "χρυσό μανιτάρι"	44
3.3. Ο αγροτουρισμός	45
3.3.1. Μορφές αγροτουρισμού.....	46
3.3.2. Κύριες μορφές αμιγή αγροτουρισμού στην Ελλάδα.....	47
3.3.3. Κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού στην Ελλάδα.....	48
3.3.4. Στόχοι αγροτουρισμού	48
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53
Α. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	53
Β. ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	54

ΛΙΣΤΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1 Εκτάσεις κατά είδος καλλιέργειας: 2004-2008 (σε χιλιάδες στρέμματα).....	8
---	---

ΛΙΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1: Διάρθρωση καλλιεργούμενων εκτάσεων.....	6
Σχεδιάγραμμα 1.2: Ποσοστιαία μεταβολή παραγωγής γεωργικών & κτηνοτροφικών προϊόντων 2000-2008	9
Σχεδιάγραμμα 1.3: Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων.....	10
Σχεδιάγραμμα 1.4: Εισαγωγές αγροτικών προϊόντων.....	11
Σχεδιάγραμμα 1.5: Σχέση φυτικής & ζωικής παραγωγής (Ελλάδα).....	14
Σχεδιάγραμμα 1.6: Σχέση φυτικής & ζωικής παραγωγής (Ευρωπαϊκή Ένωση).....	16

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ε.Ε. Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΛΓΑ Οργανισμός Ελληνικών Γεωργικών Ασφαλίσεων

ΕΦΚ Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης

ΟΓΑ Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων

ΕΛΣΤΑΤ Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΚΑΠ Κοινή Αγροτική Πολιτική

ΕΟΚ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΕΓ Ειδική Επιτροπή Γεωργίας

FEOGA Fonds Europeen d'Orientation et de Garantie Agricole

ΠΟΠ Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης

ΠΓΕ Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη

GATT *General Agreement on Tariffs and Trade*

ΕΚ Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΑΕΠ Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

ΕΣΚ Ευρωπαϊκές Συμπράξεις για την Καινοτομία

CAP Common Agricultural Policy

ΥΠΕΚΑ Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

ΓΕΣΕΕ Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας

ΑΔΕΔΥ Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων

ΣΕΒ Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών

ΣΥΛΔΑΣΕ Συνομοσπονδία Δημοκρατικών Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας

ΠΑΣΥ Παναγροτική Αγωνιστική Συσπείρωση

ΣΕΚ Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα

ΠΕΚ Παναγροτική Ένωση Κύπρου

ΠΑΣΕΓΕΣ Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών

Π.Ο.Ε. Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

ΚΕΠΕ Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών

ΕΘΙΑΓΕ Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας

ΚΠΣ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

ΕΣΠΑ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

ΠΕΝΑ Πανελλήνια Ένωση Νέων Αγροτών

ΤΕΙ Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΟΠΕΓΕΠ Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Πρώτα από όλα θέλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου, κ. Κοκκινάκη για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και την ανάθεση της παραπάνω πτυχιακής εργασίας.

Θερμές ευχαριστίες απευθύνω σε όλους τους καθηγητές που είχα όλα τα χρόνια της μέχρι στιγμής ακαδημαϊκής μου ζωής, για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν και με έκαναν καλύτερο άνθρωπο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα από τις αρχές του 20^{ου} Αιώνα κυρίως μέσα από τις ριζοσπαστικές νομοθετικές και όχι μόνο πρωτοβουλίες του Ελευθερίου Βενιζέλου γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη παίζοντας καταλυτικό ρόλο στην ανάκαμψη της Ελληνικής Οικονομίας της εποχής . Ιδιαίτερα μετά την Μικρασιατική καταστροφή οι νέοι πληθυσμοί των προσφύγων με την εγκατάστασή τους στην Ελληνική ύπαιθρο πέρα από φτηνά εργατικά χέρια, εισήγαγαν την καινοτομία και νέες καλλιέργειες .

Στην Ελληνική ύπαιθρο παράγονται όλα τα προϊόντα ικανά να καλύψουν την εγχώρια ζήτηση αλλά και στοχευμένες εξαγωγές.

Ο πλεονασματικός αγροτικός τομέας βοήθησε την Ελληνική κοινωνία μετά την πτώχευση του 1936 επί κυβερνήσεως Ιωάννη Μεταξά να μην αντιμετωπίσει επισιτιστικό πρόβλημα , όπως δυστυχώς αρχίζει να εμφανίζεται στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας την εποχή μας.

Οι μεγάλες επενδύσεις που έγιναν την περίοδο αυτή αλλά και μεταπολεμικά στην Ελληνική ύπαιθρο (αποξήρανση Κωπαΐδας , φράγματα κλπ) , δημιούργησαν παράλληλες θέσεις εργασίας και ενίσχυσαν τον Αγροτικό τομέα και την Ελληνική οικονομία γενικότερα

Την δεκαετία του 1960 οι συμφωνίες σύνδεσης (που επέτυχε η κυβέρνηση της ΕΡΕ του Κων/νου Καραμανλή) της Ελλάδος με την νεοσύστατη ΕΟΚ προσέφεραν στον αγροτικό τομέα πολύτιμες οικονομικές ενισχύσεις , αύξηση της απασχόλησης και του αγροτικού εισοδήματος , μείωση της μετανάστευσης , εξωστρέφεια και διεύρυνση σε νέες αγορές .

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 με την πλήρη ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ λόγω των περιορισμών της κοινοτικής νομοθεσίας (ΚΑΠ) και παρά την αύξηση των κοινοτικών ενισχύσεων ξεκίνησε η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα. . Το ποσοστό συμμετοχής του αγροτικού τομέα στην συνολική απασχόληση μειώθηκε από το 24% το 1989 στο 11,3% το 2009 & το ΑΕΠ από 10,8 % στο 3,8 % (πηγή ΕΣΥΕ) .

Τα τελευταία 30 χρόνια χωρίς στόχους & όραμα από την πολιτική ηγεσία για το μέλλον την ανάπτυξη και την αναδιάρθρωση του αγροτικού τομέα οι προσπάθειες όλων

πολιτικής ηγεσίας , συνεταιρισμών , μεμονωμένων παραγωγών εστιάζεται στην απορρόφηση των κοινοτικών κονδυλίων.

Ανίκανοι να παρακολουθήσουμε τις ραγδαίες αλλαγές στο παγκόσμιο επιχειρηματικό περιβάλλον , της μεταβολές στην ζήτηση , την σταδιακή κατάργηση των δασμών και του κρατικού προστατευτισμού (ΚΑΠ, GATT) είχαμε ως αποτέλεσμα την μεγάλη πτώση της αγροτικής παραγωγής και την επιδείνωση της παραγωγικότητας, ανταγωνιστικότητας , των όρων εμπορίου των αγροτικών προϊόντων , και την μείωση του πραγματικού εισοδήματος των Ελλήνων αγροτών.

Την λύση στα προβλήματα της ελληνικής γεωργίας θα δώσει η αναδιάρθρωση της εγχώριας παραγωγής με βάση τις επίκαιρες ανάγκες της εγχώριας και παγκόσμιας ζήτησης προκειμένου ο αγροτικός τομέας να συνεχίσει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εγχώρια οικονομία δεδομένου ότι παρά την συρρίκνωση του τα τελευταία χρόνια η διάρθρωση του και ο διαχρονικός ρόλος του στην Ελληνική οικονομία δίνει ελπίδες ότι στην πορεία ανάκαμψης του μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της απασχόλησης λειτουργώντας πολλαπλασιαστικά για την αύξηση του ΑΕΠ και άλλων μακροοικονομικών μεγεθών .

1.1 Πρωτογενής τομέας παραγωγής στην Ελλάδα

Έως το 2008 η Ελλάδα κατέγραφε σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους από τον μέσο όρο των άλλων χωρών της Ευρωπαϊκής ένωσης. Αποτέλεσμα των κοινοτικών πακέτων στήριξης , τα χαμηλά επιτόκια που διευκόλυναν την υλοποίηση μεγάλων επενδύσεων αναβάθμισης των υποδομών της χώρας, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκε επιτυχής αναδιάρθρωση και προσπάθεια για εξωστρέφεια ορισμένων επιχειρηματικών κλάδων.

Ο βασικότερος πυλώνας της αναπτυξιακής τροχιάς ήταν η ισχυρή εγχώρια ζήτηση και κυρίως η ιδιωτική κατανάλωση και όχι οι εξαγωγές όπως συμβαίνει στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες. Από το 2009 η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση, με το σημαντικότερο πρόβλημα την πτώση της ανταγωνιστικότητας. Στο σημερινό όμως περιβάλλον όπου απαιτείται αλλαγή του αναπτυξιακού προτύπου της χώρας, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών είναι από τους βασικότερους προσδιοριστικούς παράγοντες μιας μακροχρόνιας βιωσιμότητας.

Το γενικότερο οικονομικό μοντέλο της χώρας μας κατέρρευσε γιατί στηρίχτηκε σε έκτακτες εισροές όπως οι επιδοτήσεις στον αγροτικό τομέα και όχι στην προσπάθεια προσαρμογής της Οικονομίας και του αγροτικού τομέα ειδικότερα στις ευρύτερες τεχνολογικές οικονομικές κοινωνικές και γεωπολιτικές μεταβολές στην υφήλιο από τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Γίνετε πολύς λόγος τον τελευταίο χρονικό διάστημα ότι η ανάκαμψη της οικονομίας και η αύξηση της ανταγωνιστικότητας θα προκύψει από την μείωση του κόστους εργασίας και πρώτων υλών. Αυτό είναι μεγάλη αυταπάτη και υποκρισία. Προϋποθέτει και εθνική στρατηγική από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης αναγνώρισης των προϊόντων που έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα , παρέχοντας στον Αγρότη την τεχνολογική υποστήριξη με την αναβάθμιση και όχι το κλείσιμο περιφερειακών υπηρεσιών όπως το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΥΠΟΤΡΟΠΙΚΩΝ & ΕΛΙΑΣ ΧΑΝΙΩΝ, η το ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΑΓΡΟΝΟΜΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΧΑΝΙΩΝ . Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας θα προκύψει και από την επέκταση της τυποποίησης στοχεύοντας στην διαφοροποίηση και την ανάδειξη της ποιότητας, των

ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών και της υψηλής θρεπτικής αξίας των αγροτικών προϊόντων της χώρας μας.

Η ανάκαμψη και η επανεκκίνηση της Ελληνικής οικονομίας θα προέλθει από την απαραίτητη αυτοκριτική για το οικονομικό μοντέλο που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια και την αναζήτηση στον παρελθόν των δομικών χαρακτηριστικών και των πυλώνων που στηρίχθηκε για παράδειγμα το οικονομικό θαύμα της δεκαετίας του 1960. Να αναζητήσουμε, να επενδύσουμε και να αξιοποιήσουμε τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που μπορούν να αναπτύξουν συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Ο Αγροτικός τομέας στην πατρίδα μας είναι από τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας που έχει αυτά τα χαρακτηριστικά και ιστορικά τα τελευταία 100 χρόνια έχει συμβάλει ιδιαίτερα :

- στην ανάπτυξη και αξιοποίηση της Ελληνικής περιφέρειας
- στη διατήρηση και ανάπτυξη του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας
- την επαρκή ικανοποίηση των διατροφικών αναγκών της πατρίδας μας

Στα συγκριτικά πλεονεκτήματα, της Ελληνικής γεωργίας μεταξύ άλλων μπορούμε να αναφέρουμε :

- Την αποδοχή παγκοσμίως αρκετών Ελληνικών αγροτικών προϊόντων ως προς την ποιότητα και την υψηλή διατροφική τους αξία.

Είναι σημαντική η προσπάθεια ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια ελληνικών γεωργικών επιχειρήσεων και συνεταιρισμών που λειτουργούν επικερδώς, στοχεύοντας στην παραγωγή και προσφορά υψηλής ποιότητας προϊόντων μέσω δικτύων διανομής στην Ελλάδα και σε ξένες αγορές, αξιοποιώντας αποδοτικά τις εθνικές & ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις

- Το φυσικό περιβάλλον της πατρίδας που χαρακτηρίζεται από βιοποικιλότητα μοναδικότητα σε συνδυασμό με το εξαιρετικό κλίμα του ελληνικού γεωγραφικού χώρου, προσφέρει ευκαιρίες παραγωγής μεγάλης γκάμας προϊόντων υψηλής ποιότητας

1.2 Διάρθρωση αγροτικής παραγωγής

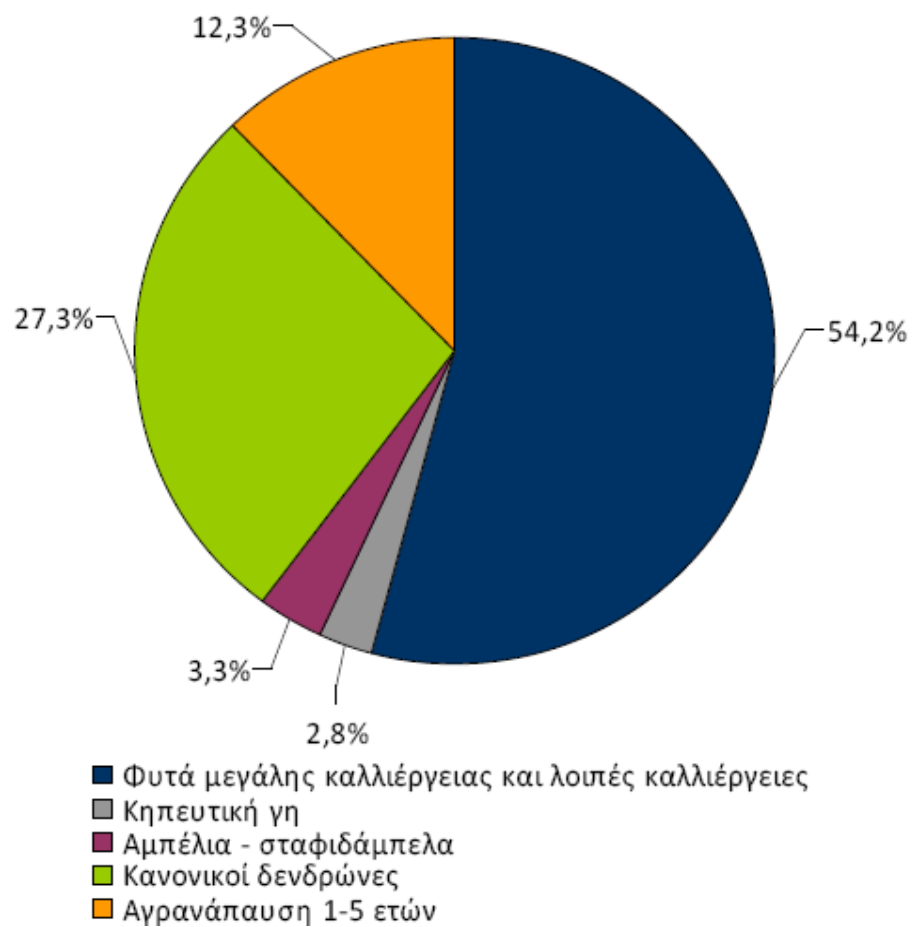
Τα ευρήματα έρευνας της ΕΛ-ΣΤΑΤ το 2008 για την πορεία της παραγωγής τα τελευταία εννέα χρόνια καταγράφουν σημαντική πτώση στους 24,6 εκ τόνους το 2008 8,4% σε σύγκριση με το επίπεδο παραγωγής το 2000. Η πτώση αυτή καταγράφεται κυρίως σε παραδοσιακά εξαγωγικά Ελληνικά προϊόντα τα οποία έπαψαν να είναι ανταγωνιστικά πλέον (καπνός, βαμβάκι) και παρουσίασαν μείωση κατά 59% στην περίοδο αυτή των τελευταίων εννέα ετών με δραματική υποχώρηση και της παραγωγής λαχανικών κατά 27% καθώς και των εσπεριδοειδών κατά 25% .

Παράλληλα η αύξηση των τιμών των εγχώριων αγροτικών προϊόντων της χώρας, ως αποτέλεσμα και της υιοθέτησης του νέου νομίσιματος (ευρώ) καθιστά φτηνά και ελκυστικά αντίστοιχα προϊόντα τρίτων χωρών .

Το αποτέλεσμα είναι η ραγδαία αύξηση των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων την επίμαχη περίοδο 2000-2008.

Η παραγωγή βιομηχανικών φυτών μειώθηκε σημαντικά από 16,6% στο 7,4 % . Η εσωτερική παραγωγή προσανατολίζεται λόγω και των επιδοτήσεων επί της παραγωγής στην καλλιέργεια ελαίων, κτηνοτροφικών φυτών και σιτηρών . Τα σιτηρά ιδιαίτερα λόγω και της αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης κατέγραψαν σημαντική αύξηση του ποσοστού συμμετοχής τους κατά 5,2 μονάδες

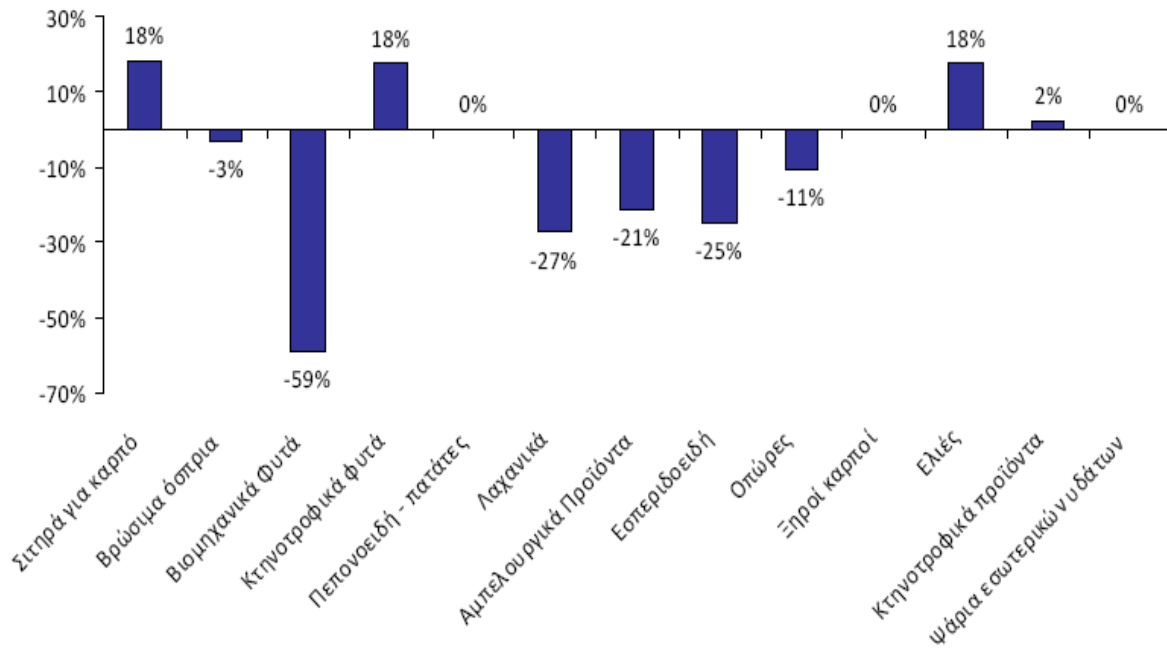
Διάγραμμα 1: Διάρθρωση καλλιεργούμενων εκτάσεων 2008 (πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ)

**Πίνακας 1: Εκτάσεις κατά είδος καλλιέργειας: 2004-2008 (σε χιλιάδες στρέμματα)
(πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ)**

Είδη Καλλιεργειών	2004	2005	2006	2007	2008	% Μεταβολή 2004/2008
Συνολική γεωργική γη της χώρας			37.333	37.207	36.976	
Σύνολο Καλλιεργούμενων εκτάσεων	34.077	33.719	37.803	37.613	37.092	8,8%
1 Φυτά μεγάλης καλλιέργειας και λοιπές καλλιέργειες	21.564	21.244	20.738	20.328	20.111	-6,7%
<i>% επί του συνόλου καλλιεργούμενων εκτάσεων</i>	<i>63,3%</i>	<i>63,0%</i>	<i>54,9%</i>	<i>54,0%</i>	<i>54,2%</i>	
1.1 Σιτηρά για καρπό	12.762	12.532	12.136	11.832	12.417	-2,7%
Σιτάρι μαλακό και ημίσκληρο	1.313	1.197	1.412	1.699	1.856	41,4%
Σιτάρι σκληρό	7.213	7.193	6.538	5.678	5.695	-21,0%
Κριθάρι	980	895	1.013	1.198	1.291	31,7%
Καλαμπόκι	2.443	2.472	2.354	2.389	2.698	10,4%
Ρύζι	241	223	223	250	250	3,7%
Λουτά σιτηρά	571	552	596	616	627	9,8%
1.2 Βρώσιμα όσπρια	154	152	160	180	176	14,3%
Φασόλια	94	88	92	95	94	0,0%
Λουτά βρώσιμα όσπρια	60	64	68	85	82	36,7%
1.3 Βιομηχανικά φυτά	4.770	4.679	4.397	4.116	3.566	-25,2%
Καπνός (ανατ. Τύπου, Μπέρλεϋ-Βιρτζίνια)	560	544	244	185	160	-71,4%
Βαμβάκι	3.771	3.664	3.737	3.637	3.126	-17,1%
Ζαχαρότευτλα	360	408	317	158	141	-60,8%
Αραχίδα	5	5	5	5	4	-20,0%
Ηλιάνθος	62	49	86	121	121	95,2%
Λουτά βιομηχανικά φυτά	11	8	8	10	15	36,4%
1.4 Αρωματικά φυτά	13	14	14	17	16	23,1%
1.5 Κτηνοτροφικά φυτά	3.139	3.162	3.322	3.470	3.474	10,7%
1.6 Μποστανικά	264	255	245	257	262	-0,8%
1.7 Πατάτες	463	448	465	466	451	-2,6%
2. Κηπευτική γη (καθαρή έκταση)	1.163	1.113	1.103	1.088	1.047	-10,0%
<i>% επί του συνόλου καλλιεργούμενων εκτάσεων</i>	<i>3,4%</i>	<i>3,3%</i>	<i>2,9%</i>	<i>2,9%</i>	<i>2,8%</i>	
2.1 Λαχανικά	1.166	1.139	1.128	1.094	1.081	-7,3%
Ντομάτες	392	356	336	330	309	-21,2%
Λουτά Λαχανικά	774	783	791	764	772	-0,3%
2.2 Εμπορικοί ανθόκηποι	7	7	7	7	8	14,3%
2.3 Θερμοκήπια	46	56	48	49	51	10,9%
Λαχανικών	42	52	44	45	47	11,9%
Ανθών	4	4	4	4	4	0,0%
3. Αμπέλια - σταφιδάμπελα	1.320	1.264	1.271	1.263	1.241	-6,0%
<i>% επί του συνόλου καλλιεργούμενων εκτάσεων</i>	<i>3,9%</i>	<i>3,7%</i>	<i>3,4%</i>	<i>3,4%</i>	<i>3,3%</i>	
4. Κανονικοί δενδρώνες	10.029	10.100	10.052	10.112	10.124	0,9%
<i>% επί του συνόλου καλλιεργούμενων εκτάσεων</i>	<i>29,4%</i>	<i>30,0%</i>	<i>26,6%</i>	<i>26,9%</i>	<i>27,3%</i>	
5. Φυτώρια			10	10	11	
<i>% επί του συνόλου καλλιεργούμενων εκτάσεων</i>			<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	<i>0,0%</i>	
6. Αγρανάπαυση 1-5 ετών			4.639	4.811	4.556	
<i>% επί του συνόλου καλλιεργούμενων εκτάσεων</i>			<i>12,3%</i>	<i>12,8%</i>	<i>12,3%</i>	

Διάγραμμα 1.2: Ποσοστιαία μεταβολή παραγωγής γεωργικών & κτηνοτροφικών προϊόντων 2000-2008 (πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ)

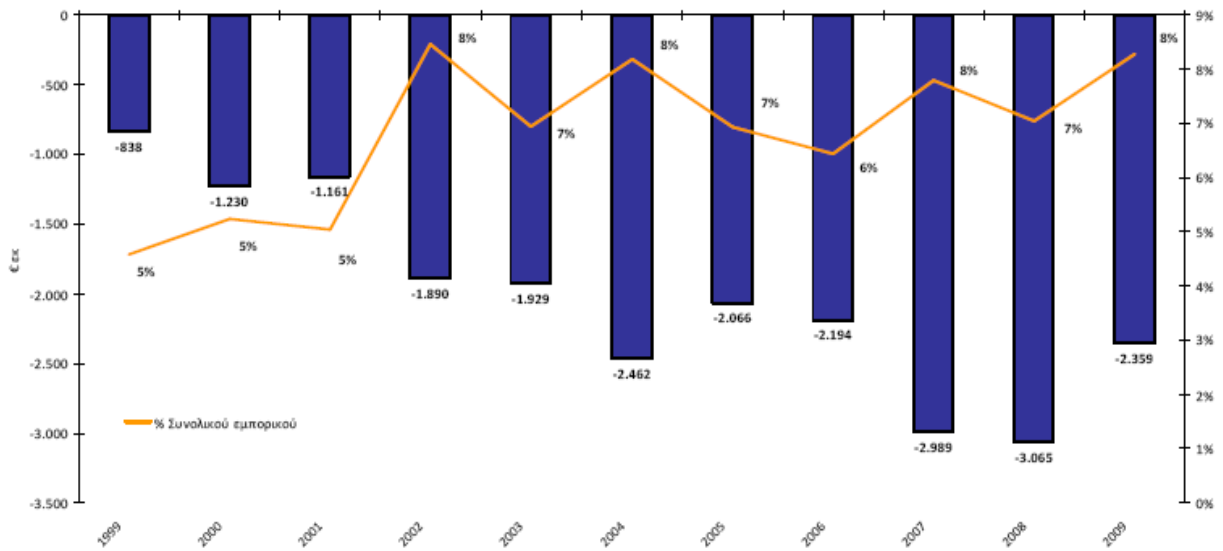
Από την ίδια έρευνα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής προκύπτει ότι (το εξαιρετικά τραγικό που είναι και από τους σημαντικότερους λόγους κατάρρευσης της Ελληνικής Οικονομίας) το αθροιστικό έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων έχει αυξηθεί κατά 182% την δεκαετία 1999-2009, φτάνοντας τα € 2,4δισ. (μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης 11%), ενώ αντίστοιχα το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο της χώρας κατά τη ίδια περίοδο ανέρχεται στα € 28,5 δισ με ποσοστιαία αύξηση 56% αποδεικνύοντας την σημαντική απώλεια ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα παραγωγής.

Η αύξηση του ελλείμματος του αγροτικού τομέα παραγωγής την περίοδο αυτή λόγω της μικρής αύξησης των εξαγωγών και τις αλματώδους αύξησης των εισαγωγών ακόμα και σε προϊόντα που διατηρούσαμε παραδοσιακά συγκριτικά πλεονεκτήματα οφείλετε στην αύξηση της εγχώριας ζήτησης την περίοδο αυτή που δεν κάλυπτε η εγχώρια παραγωγή.

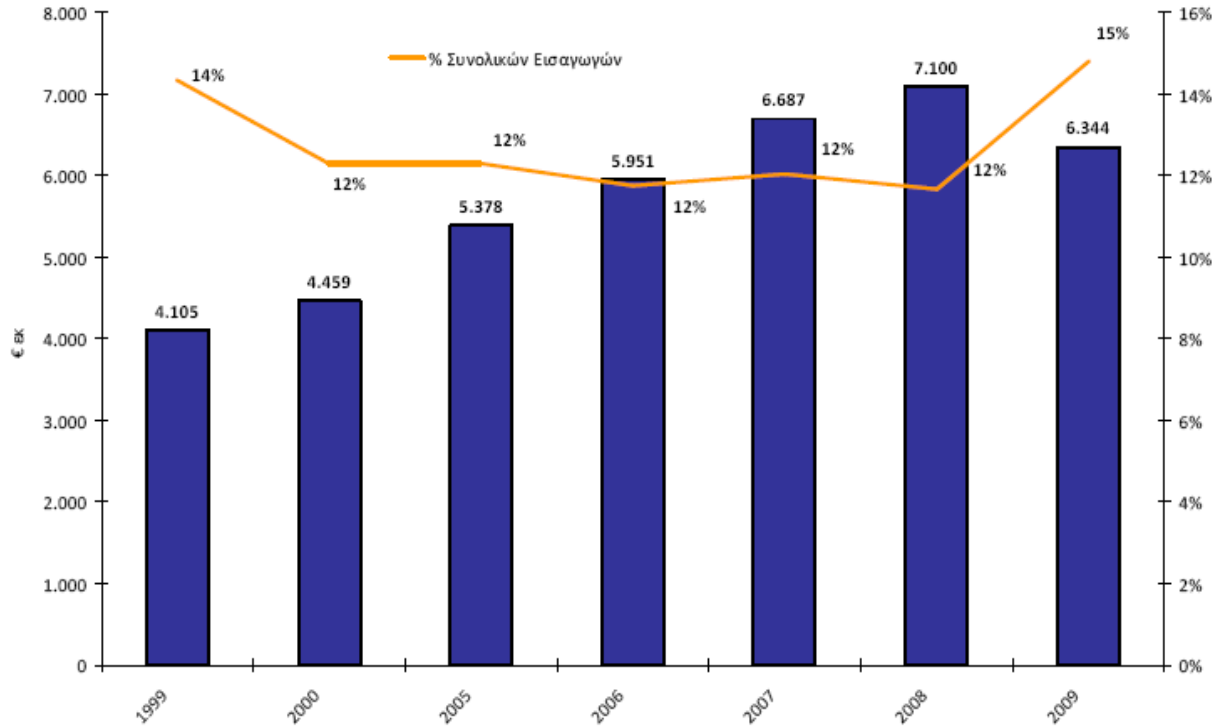
Η μεγιστοποίηση του κέρδους για τους εισαγωγείς και τους μεσάζοντες του χώρου υπήρξε σημαντικός παράγοντας αύξησης των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων τρίτων χωρών χαμηλού κόστους και αμφιβόλου διατροφικής αξίας , πολλές φορές επικίνδυνα για την δημόσια υγεία λόγω και της απουσίας κρατικών μηχανισμών ελέγχου

κατά την εισαγωγή, διακίνηση και διάθεση των προϊόντων αυτών στην εσωτερική αγορά.

Διάγραμμα 1.3: Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων (ΠΗΓΗ EUROSTAT)

Διάγραμμα 1.4: Εισαγωγές αγροτικών προϊόντων (ΠΗΓΗ EUROSTAT)

Οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων ξεπέρασαν τα €6,3δισ. το έτος 2009 με σωρευτική αύξηση 55% σε μία δεκαετία με μέσο όρο ετήσιου ρυθμού αύξησης 4,5%. Σημειώνεται ότι κατά μέσο όρο, τα αγροτικά προϊόντα αποτελούν το 13% των συνολικών εισαγωγών της χώρας. Το μεγαλύτερο μέρος των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων είναι κρέας (18%), γάλα και παράγωγα του (12%), φρούτα και λαχανικά (11%).

Διαπιστώνομε λοιπόν ότι τα τελευταία χρόνια αυξάνονται οι εισαγωγές ακόμα και σε παραδοσιακά Ελληνικά αγροτικά προϊόντα με αναμφισβήτητα ουσιαστικά ποιοτικά & συγκριτικά πλεονεκτήματα (ελαιόλαδο, εσπεριδοειδή, λαχανικά).

Τα ελληνικά προϊόντα χάνουν ολοένα και περισσότερο το μερίδιό τους στην εγχώρια όσο και στις ξένες αγορές.

Από το bulletin των Ελλήνων εξαγωγέων του 1991 και έρευνα του ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ μαθαίνουμε ότι η στην αγορά της Γερμανίας μίας από τις μεγαλύτερες αγορές αγροτικών προϊόντων στην Ευρώπη η Ελλάδα κατείχε κατά μέσο όρο το 25% της αγοράς.

Τα τελευταία χρόνια το ποσοστό κατρακύλησε στο 4%.

Τα αποτελέσματα αυτά έχουν τραγικές και επώδυνες συνέπειες για την Ελληνική οικονομία και κοινωνία.

- Η απασχόληση εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα της Ελληνικής οικονομίας περιορίστηκε από 30% το 1980 στο 11% το 2008 και μειώθηκε στο 1/3 . Συρρικνώθηκε ένας τομέας της οικονομίας που παρήγαγε υψηλή προστιθέμενη αξία εις όφελος του κλάδου των υπηρεσιών στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα και του εμπορίου . Η οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η πατρίδα μας ανέδειξε την γύμνια του οικονομικού μοντέλου που ακολουθήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες και την αδυναμία προσαρμογής στις αλλαγές του οικονομικού περιβάλλοντος.

Αυτό οδήγησε στην κατάρρευση των κλάδων του εμπορίου και των υπηρεσιών με τραγικές συνέπειες για τους απασχολούμενους με την απώλεια εκατοντάδων χιλιάδων θέσεων εργασίας στους κλάδους αυτούς .

* Η εγκατάλειψη της υπαίθρου πέρα από τον μαρασμό της Ελλαδικής ενδοχώρας με τις αναξιοποίητες πλουτοπαραγωγικές πηγές , αύξησε το πρόβλημα της εσωτερικής Μετανάστευσης και της υπερσυγκέντρωσης του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα και κυρίως στα πολεοδομικά συγκροτήματα της ΑΘΗΝΑΣ & της ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Το τραγικότερο και ποιο εξωφρενικό όλων είναι ότι η αύξηση των εισαγωγών αγροτικών δημιούργησε ένα τεράστιο έλλειμμα στο ισοζύγιο τροφίμων της χώρας μεγαλύτερο και από το συνολικό ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο . Με την οικονομική κρίση ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας έχει προκύψει μείζον επισιτιστικό πρόβλημα. Ένα από τα επιχειρήματα αυτών που υποστηρίζουν ότι δεν μπορεί η Ελλάδα να κάνει επιλεκτική στάση πληρωμών στο εξωτερικό είναι ότι για το σύνολο του πληθυσμού θα προκύψει μείζον θέμα κάλυψης αναγκών σε βασικά είδη διατροφής .

1.3 Προβλήματα της Ελληνικής γεωργίας

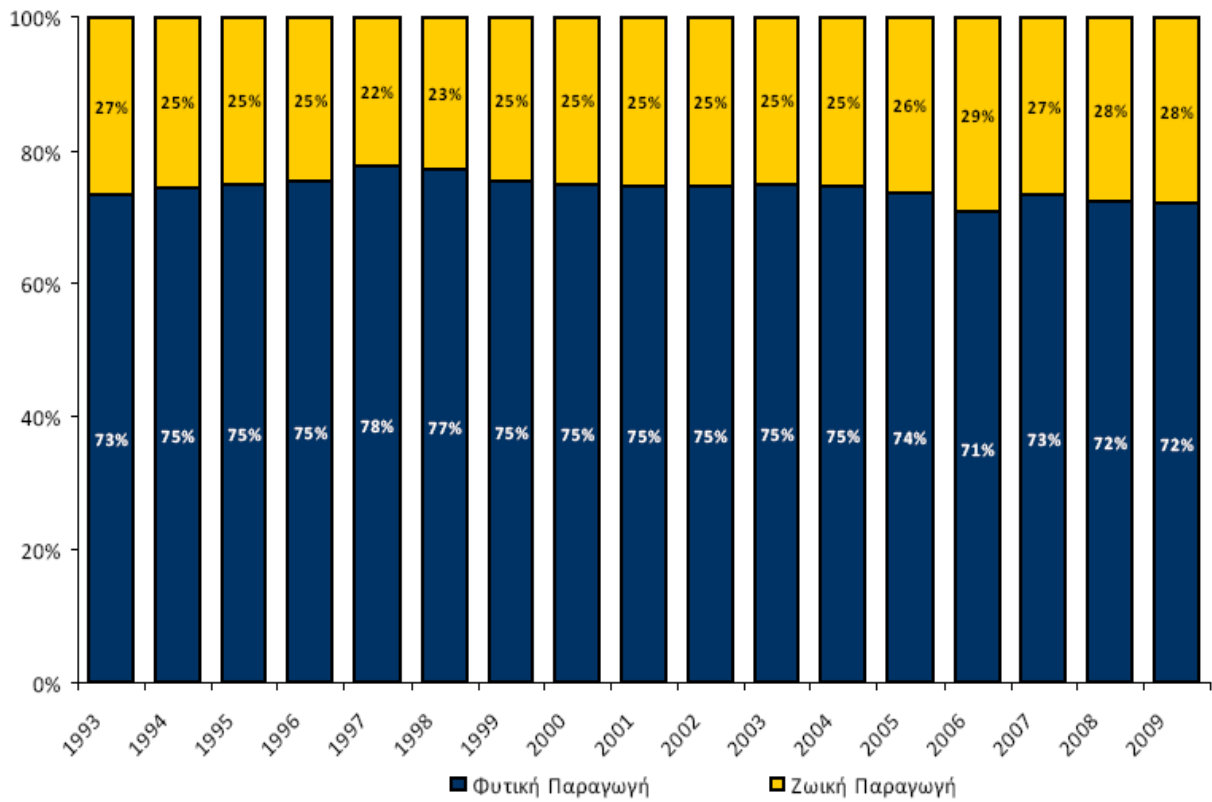
Τα κύρια διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής γεωργίας είναι :

- **Ανισομερής κατανομή μεταξύ φυτικής & ζωικής παραγωγής.** Στην Ελλάδα, τις προηγούμενες δεκαετίες λόγω και της γεωγραφικής ιδιομορφίας της χώρας με την έλλειψη μεγάλων βοσκοτόπων αλλά κυρίως λόγω και των διατροφικών συνθηκών των Ελλήνων η συμμετοχή της φυτικής παραγωγής στη συνολική γεωργική παραγωγή αγαθών ήταν και είναι διαχρονικά πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με το ποσοστό συμμετοχής της ζωικής παραγωγής, με την αναλογία μεταξύ φυτικής και ζωικής παραγωγής να κυμαίνεται σχεδόν στο 3:1 κατά μέσο όρο. Η σχέση αυτή είναι φανερά άνιση συγκρινόμενη με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (5,7:4,3). Οι αλλαγές στις διατροφικές συνήθειες των Ελλήνων και η στροφή από την Μεσογειακή διατροφή στο Αμερικανικό διατροφικό σύνδρομο οδήγησε το εμπορικό ισοζύγιο στα προϊόντα ζωικής παραγωγής να είναι έντονα ελλειμματικό. Άρα υπάρχουν περιθώρια μεταστροφής της παραγωγής από φυτική σε ζωική, δεδομένου ότι ο μετασχηματισμός της παραγωγής σε ζωικά προϊόντα θα συμβάλλει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας όλου του κλάδου. Υπάρχουν χαρακτηριστικά παραδείγματα **success stories** μικρών κτηνοτροφικών μονάδων κυρίως στην Βόρεια Ελλάδα που πέρα της παραδοσιακής εκτροφής εισήγαγαν και αλλοδαπά είδη όπως ο Αμερικανικός βούβαλος , η Στρουθοκάμηλος.

Διάγραμμα 1.5: Σχέση φυτικής & ζωικής παραγωγής (Ελλάδα)

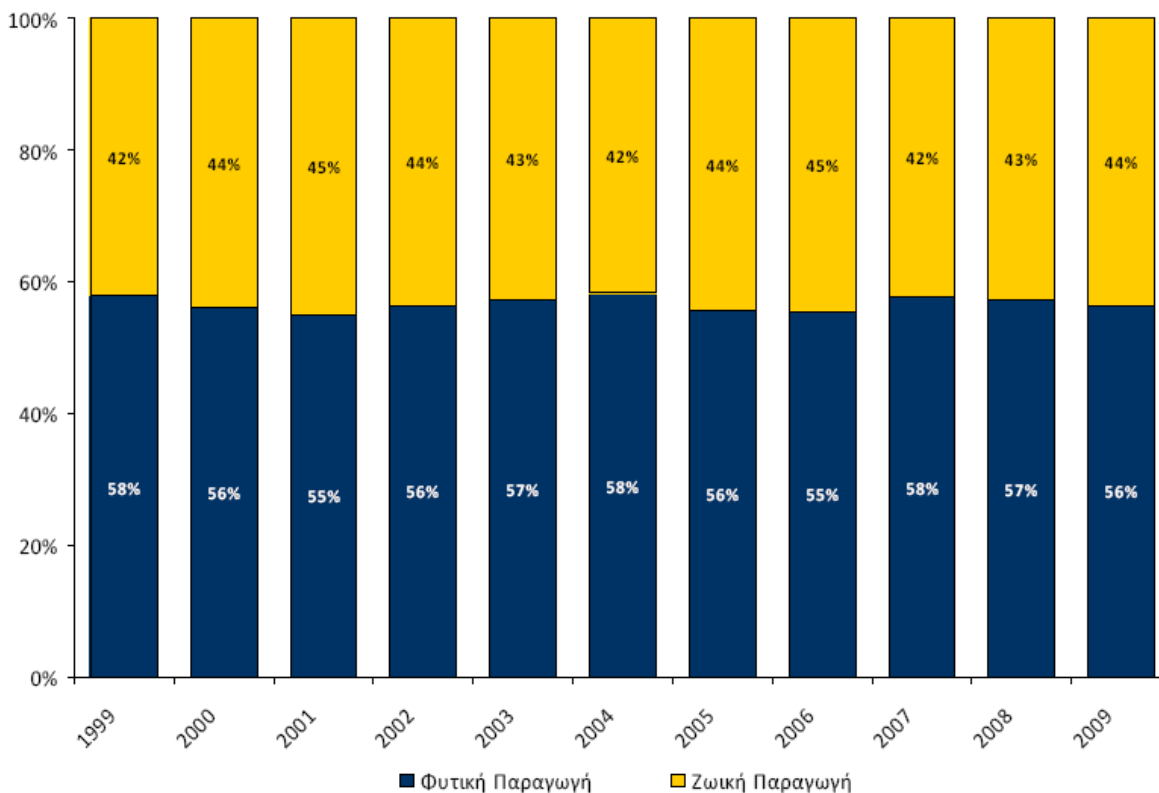
(ΠΗΓΗ ΕΛΣΤΑΤ EUROSTAT)

- **Υψηλή εξάρτηση της αγροτικής παραγωγής από επιδοτήσεις.** Η μείωση της διάθεσης και απορρόφησης της παραγωγής και των τιμών παραγωγού τα τελευταία χρόνια για τα προϊόντα φυτικής και ζωικής παραγωγής, έγινε προσπάθεια να αντισταθμιστεί με κοινοτικές και εθνικές επιδοτήσεις και παροχές για την εξασφάλιση και διατήρηση του εισοδήματος των αγροτών . Η εξασφάλιση διαχρονικά του εισοδήματος των παραγωγών από το κράτος από τη μια μεριά δημιούργησε μια έντονη εξάρτηση των παραγωγών με τις επιδοτήσεις όπως του χρήστη ναρκωτικών με την δόση του αλλά οδήγησε και στην αδράνεια μεμονωμένων παραγωγών και συνεταιρισμών . Στόχος ήταν όχι η εξωστρέφεια του κλάδου ο εκσυγχρονισμός της παραγωγής αλλά η διαρκής διεκδίκηση των κοινοτικών και εθνικών επιδοτήσεων και ενισχύσεων . Οι επιδοτήσεις προϊόντων αποτελούσαν κατά μέσο όρο το 15% της συνολικής αξίας παραγωγής του γεωργικού κλάδου την 10ετία 1995-2005, με την μείωση του σχετικού ποσοστού συμμετοχής στο 4% το 2009. Με στοιχεία του κρατικού προϋπολογισμού από το Υπουργείο Οικονομικών, το σύνολο των κρατικών δαπανών στον αγροτικό τομέα το 2010 ξεπέρασε τα € 9,2 δισ., σημειώνοντας συνολική αύξηση 39% την περίοδο 2003-2010. Το 2009 το σύνολο της κρατικής χρηματοδότησης του αγροτικού τομέα της Ελληνικής οικονομίας ξεπέρασε τα € 8,8 δισ., καταγράφοντας ετήσιο ρυθμό αύξησης 9,2%.

Διάγραμμα 1.6: Σχέση φυτικής & ζωικής παραγωγής (Ευρωπαϊκή Ένωση)

(ΠΗΓΗ EUROSTAT)

Δυστυχώς ο τρόπος που αξιοποιήθηκαν και διανεμήθηκαν ο κύριος όγκος των κοινοτικών επιδοτήσεων στην Ελλάδα ήταν τελείως λανθασμένος και αναποτελεσματικός .

Η σκοπιμότητα των επιδοτήσεων σε ήδη αναπτυγμένους κλάδους της οικονομίας με δυνατότητες παραπέρα ανάπτυξης είναι να ενισχύσει μεγάλες δημόσιες & ιδιωτικές επενδύσεις για την δημιουργία των απαραίτητων έργων υποδομής και των παραγωγικών επενδύσεων για να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα τους.

Το δημόσιο προσδοκά την επιστροφή της επένδυσης των χρημάτων των φορολογουμένων από την φορολογία , την αύξηση της απασχόλησης και την προστιθέμενη αξία των οικονομιών κλίμακας που θα προκύψουν και για την δημοσιονομική σταθερότητα της οικονομίας .

Κατά δεύτερο λόγο οι επιδοτήσεις ενισχύουν φιλόδοξα επενδυτικά σχέδια σε κλάδους που δεν είναι αναπτυγμένοι αλλά εμφανίζουν δυνατότητες εφόσον ενισχυθούν να υποκαταστήσουν εισαγωγές , να εκμεταλλευτούν επενδυτικές ευκαιρίες καλύπτοντας

μεταβολές στην ζήτηση . Και σε αυτή την περίπτωση το δημόσιο προσδοκά την επιστροφή της επένδυσης των χρημάτων των φορολογουμένων από την φορολογία , την αύξηση της απασχόλησης και την προστιθέμενη αξία των οικονομιών κλίμακας και κυρίως την βελτίωση ελλειμμάτων στο εμπορικό ισοζύγιο .

Αντίθετα με τις παραπάνω παραδοχές κατά την διάρκεια των ετών 1993 έως και το 2008, το 87% των επιδοτήσεων (εισοδηματικών & παραγωγικών) ενίσχυαν την παραγωγή και το εισόδημα στην φυτική παραγωγή (με το αντίστοιχο ποσοστό στο 65% μ.ο. στην Ε.Ε.), ενώ η ζωική αγροτική παραγωγή που εμφάνιζε μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης καρπώνονταν ένα ποσοστό της τάξης του 13% κατά μέσο όρο από το σύνολο των κρατικών επιδοτήσεων (έναντι 34% μ.ο. στην ΕΕ), με το ποσοστό αυτό των επιδοτήσεων προς την ζωική παραγωγή βαίνει μειούμενο συνεχώς .

Η άκριτη αξιοποίηση των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων σε ξεπερασμένους παραγωγικά και ποιοτικά κλάδους ,σπατάλησε πολύτιμους οικονομικούς πόρους , ενώ παράλληλα δεν αποφύγαμε την αύξηση του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων και στην απώλεια της ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού αγροτικού τομέα. Η κατανομή των επιδοτήσεων σε βάρος της ζωικής παραγωγής είχε επίσης ως αποτέλεσμα να μην αξιοποιηθούν ευκαιρίες ανάπτυξης παραγωγικών επενδύσεων σε καινοτόμες κτηνοτροφικές μονάδες που θα μπορούσαν να καλύψουν ένα μέρος της εγχώριας ζήτησης αλλά και πιθανές εξαγωγές . Η κατάρρευση πολλών κλάδων της αγροτικής οικονομίας της χώρας παρά τις οικονομικές ενισχύσεις που δώθηκαν έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην προστιθέμενη αξία και στο αγροτικό εισόδημα.

- ***Το μικρό μέγεθος των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, μερική απασχόληση***

Ιστορικά τα τελευταία 100 χρόνια ο Ελληνικός αγροτικός τομέας χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό κυρίως μικρών η πολύ μικρών εκμεταλλεύσεων .Καθοριστικοί παράγοντες είναι :

- 1) Η γεωγραφική ιδιαιτερότητα της πατρίδα μας με την ορεινή και ημιορεινή ενδοχώρα και τα πολλά μικρά και μεγάλα νησιά
- 2) Η έλλειψη Εθνικού κτηματολογίου και εθνικού πολεοδομικού σχεδίου για τον καθορισμό των χρήσεων γης δεν επιτρέπει την δημιουργία μεγάλων

επενδύσεων στον κλάδο , γιατί η έλλειψη θεσμικού πλαισίου και η γραφειοκρατία αποθαρρύνει τον υποψήφιο επενδυτή .

- 3) Η μεταβίβαση ως επί το πλείστον του γεωργικού κλήρου παραδοσιακά από τους γονείς στα παιδιά (κληρονομιά, ιδιοκτησία) αποτελώντας για τους περισσότερους ένα συμπληρωματικό εισόδημα.

Το μικρό μέγεθος των αγροτικών επιχειρήσεων της Ελλάδας δεν τους επιτρέπει μεγάλες δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη νέων τεχνολογιών για την αύξηση της παραγωγικότητας, καθώς και για επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό για την πλήρη εκμηχάνιση της παραγωγικής διαδικασίας . Ο Ελλαδικός αγροτικός τομέας αποτελείται στο μεγαλύτερο ποσοστό του από μικρές οικογενειακές αγροτικές εκμεταλλεύσεις με χαμηλή και φθίνουσα παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα . Επίσης ο μικρός αγροτικός κλήρος τις περισσότερες φορές δεν είναι ικανός να εξασφαλίσει ένα ικανοποιητικό εισόδημα με αποτέλεσμα την αναζήτηση και μιας δεύτερης απασχόλησης για την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης .

Η μερική απασχόληση όμως έχει ως αποτέλεσμα το χαμηλό ποσοστό επαγγελματισμού στον κλάδο , δεν υπάρχει επαρκής χρόνος για επιμόρφωση και δυνατότητα παρακολούθησης των τεχνολογικών , οικονομικών εξελίξεων και της συμμετοχής σε ομοιοεπαγγελματικές συνεταιριστικές ενώσεις.

Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο & γήρανση των απασχολούμενων στο αγροτικό τομέα

Το 56% των απασχολούμενων στον Αγροτικό τομέα στην Ελλάδα είναι απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σύμφωνα με την τελευταία τριμηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ. του 2011.

Σημειώνεται ότι μόλις το 4% των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα παραγωγής έχει ανώτατη και ανώτερη μόρφωση, ενώ το 20% διαθέτει απολυτήριο λυκείου.

Ταυτόχρονα παρατηρείται και μια γήρανση των ενεργά απασχολούμενων στον κλάδο καθώς το 35% είναι πάνω από 55 χρόνων

Σε αντίθεση με ότι συμβαίνει στην υπόλοιπη Ευρώπη όπου υπάρχει μεγάλο ποσοστό νέων ανθρώπων απόφοιτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, στην πατρίδα μας το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο σε συνδυασμό με την γήρανση των απασχολούμενων στο αγροτικό τομέα έχει αρνητικές επιπτώσεις, όχι μόνο

στην παραγωγικότητα, αλλά και στην εισαγωγή καινοτομιών και στην προσαρμοστικότητα του κλάδου στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της διεθνούς αγοράς. (πηγή IOBE Βεντούρης Τσακανίκας 2011)

• Προβλήματα στην διακίνηση & τιμολόγηση των προϊόντων , οι μεσάζοντες, το χαμηλό ποσοστό τυποποίησης, οι υπερχρεωμένοι συνεταιρισμοί και η επιδείνωση της Διεθνούς Ανταγωνιστικότητας .

Πολλά από τα προβλήματα της αγροτικής οικονομίας της χώρας μας οφείλονται και στην κατάρρευση του θεσμού των συνεταιρισμών και των συνεταιριστικών οργανώσεων.

Η κομματικοποίηση , η κατασπατάληση κοινοτικών πόρων , η κακοδιαχείριση , η αδυναμία συνεργασιών σε νομαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο και η ανυπαρξία επιχειρηματικού πλάνου οδήγησε το συνεταιριστικό κίνημα και τους παραγωγούς στην χρεοκοπία .

Η λειτουργία αντίστοιχων συνεταιριστικών οργανώσεων της Νότιας Ευρώπης με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια & τεχνοκρατική αντίληψη οργάνωσης , είτε στην κεντρική Ιταλία , την Νότια Γαλλία ή την Βόρεια Ισπανία αξιοποιώντας και την κοινοτική χρηματοδότηση δημιούργησαν μεγάλες επιχειρηματικές μονάδες και σημαντικές οικονομίες κλίμακας σε αγαστή συνέργεια με το τουριστικό κλάδο .

Σήμερα σε χώρες όπως η Γαλλία η Ισπανία το 70% της παραγωγής και η διακίνηση της στο τελικό καταναλωτή διεξάγεται μέσω των συνεταιριστικών οργανώσεων

Στην χώρα μας το αντίστοιχο ποσοστό τα τελευταία χρόνια έχει πέσει στο 5% . Την διακίνηση και εμπορία των αγροτικών προϊόντων την ελέγχουν μεγάλες εμπορικές εισαγωγικές επιχειρήσεις , Αλυσίδες Σουπερμάρκετ κυρίως ξένων συμφερόντων και ειδικά σε συγκεκριμένα προϊόντα όπως το ελαιόλαδο πολυεθνικές εμπορικές επιχειρήσεις τροφίμων της Ιταλίας και της Ισπανίας .Η επικράτηση ολιγοπωλίων στην αγορά διαμορφώνει σύμφωνα με τα συμφέροντα τους τις τιμές παραγωγού και τις τιμές στα ράφια των Σουπερμάρκετ. Επίσης η ανυπαρξία ελέγχου και καταγραφής των πραγματικών παραγωγικών μεγεθών της αγροτικής οικονομίας στο σύνολο της

Ελλαδικής επικράτειας επέτρεψε παράνομες πρακτικές όπως την είσπραξη παράνομων επιδοτήσεων και επιστροφών ΦΠΑ .

Παρά τα σημαντικά ποσά που δόθηκαν σε συνεταιρισμούς για επενδύσεις στην τυποποίηση των βασικών Ελληνικών προϊόντων υπήρξε κατασπατάληση και έλλειψη σχεδιασμού και ελέγχου .

Είναι χαρακτηριστικό ότι με τον πρώτο επενδυτικό νόμο της δεκαετίας του 1980 τον γνωστό 1262/1982 του Απόστολου Λάζαρη Υπουργού οικονομικών της εποχής δόθηκαν χιλιάδες επιδοτήσεις σε πολύ μικρές μονάδες και για ποσά έως 80,000,000 δρχ. δεν απαιτούνταν καν ίδια συμμετοχή . Αποτέλεσμα πολλές από τις επιχειρήσεις και τις επενδύσεις 10 χρόνια αργότερα δεν υπήρχαν και σημαντικές επιχειρηματικές παραγωγικές μονάδες τυποποίησης με εξαγωγικό προσανατολισμό για να αντιμετωπίσουν και τον ολοένα και εντεινόμενο διεθνή ανταγωνισμό να είναι ανύπαρκτες.

Οι περισσότεροι συνεταιρισμοί καταχρεωμένοι αγωνίζονται να επιβιώσουν προσπαθώντας κάθε χρόνο να εισπράξουν τα 25 ευρώ τουλάχιστον ανά παραγωγό για την ενεργοποίηση των ατομικών δικαιωμάτων μη συνδεδεμένων με την παραγωγή.

Το μεγαλύτερο μέρος της αγροτικής παραγωγής του τόπου μας εξακολουθεί να διακινείται χύμα χωρίς τυποποίηση , χαμηλής προστιθέμενης αξίας , απροστάτευτο στην νοθεία , τις αθέμιτες πρακτικές και την κερδοσκοπία των μεγάλων πολυεθνικών του κλάδου.

Τα τελευταία χρόνια αυξάνεται και το εύρος των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων που περιλαμβάνουν και προϊόντα που παράγονται ευρέως και στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

2.1.Εισαγωγή

Ως θεσμός στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ), η Κοινή Αγροτική Πολιτική άρχισε να εφαρμόζεται από το 1962 υλοποιώντας τους στόχους της ΕΟΚ για ενοποίηση των αγροτικών οικονομιών των κρατών με στόχο την από κοινού ανάπτυξη με κοινή οικονομική και εμπορική πολιτική. Είναι η ενοποιημένη Αγροτική Πολιτική των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αποτελεί την νομοθεσία για την Γεωργία & την κτηνοτροφία ρυθμίζοντας την διακίνηση των αγροτικών προϊόντων και την εξασφάλιση των εφοδιασμού της αγοράς . Στοχεύει στην αύξηση της παραγωγικότητας και την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου του αγροτικού πληθυσμού . Παράλληλα στοχεύει στην σταθεροποίηση της αγοράς με την εξασφάλιση λογικών τιμών στους καταναλωτές .

2.2. Διοίκηση της Κ.Α.Π

Η εποπτεία και η εφαρμογή της ΚΑΠ είναι ευθύνη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η Επιτροπή υποβάλλει προτάσεις για την ΚΑΠ στο Συμβούλιο, το οποίο αναθέτει την προετοιμασία των συσκέψεών του στην Ειδική Επιτροπή Γεωργίας (ΕΕΓ).. Η Επιτροπή θέτει τα νέα μέτρα σε δημόσια διαβούλευση με τις επαγγελματικές οργανώσεις των αγροτών. Για την καλύτερη ενημέρωση η Επιτροπή, σύνεστησε και συμβουλευτικές επιτροπές για κάθε προϊόν, αποτελούμενη από εκπροσώπους των παραγωγών των συνεταιρισμών αλλά και εκπροσώπους του εμπορίου, της βιομηχανίας, των εργαζομένων και των καταναλωτών. Γνωμοδοτούν μη δεσμευτικά για συγκεκριμένα μέτρα που επεξεργάζεται η Επιτροπή.

2.3. Κατευθυντήριες γραμμές της ΚΑΠ

Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΚΑΠ συνοψίζονται σε τρεις κύριους στόχους:

1. Στο όραμα της συγκρότησης της κοινής αγοράς (singlemarket) στην ΕΟΚ με τη καθιέρωση καθολικών κανόνων ανταγωνισμού και τιμολόγησης των προϊόντων παράλληλα με την ελεύθερη διακίνηση των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό της κοινής αγοράς. Για την επίτευξη του στόχου της κοινής και ενιαίας αγοράς θα πρέπει να υπάρχει κοινή διαχείριση της αγοράς και ενιαία προστασία στα εξωτερικά σύνορα της Κοινότητας.
2. Η κοινοτική προτίμηση (Community preference), η δημιουργία νομοθετικής προστασίας για την εξασφάλιση της διάθεσης και απορρόφησης των κοινοτικών προϊόντων στην ενιαία κοινοτική αγορά από τον αθέμιτο ανταγωνισμό προϊόντων τρίτων χωρών που θα προσφέρονται σε χαμηλότερες τιμές από τα αντίστοιχα κοινοτικά. Η κοινοτική προτίμηση συνίσταται απλώς στην χορήγηση στα κοινοτικά προϊόντα της δεσπόζουσας και προνομιακής θέσης στην κοινή αγορά μη αποκλείοντας τις εισαγωγές και την διάθεση και την παράλληλη διακίνηση προϊόντων τρίτων χωρών. Ο στόχος της κοινοτικής προτίμησης είναι η εξασφάλιση ικανοποιητικού εισοδήματος των παραγωγών και η ομαλότητα στον εφοδιασμό της αγοράς.
3. Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη (financial solidarity) καθιερώνει την από κοινού ευθύνη στην διαχείριση και στην διάθεση των κοινοτικών πόρων που θα προκύψουν από την δημιουργία του κοινού ταμείου για το σκοπό αυτό ως συνέπεια της εφαρμογής της ΚΑΠ και την κοινή διαχείριση των δαπανών που συνεπάγεται η εφαρμογή μιας κοινής αγροτικής πολιτικής.

2.4. Οι αρχές της ΚΑΠ

Η ΚΑΠ από την σύσταση της διέπεται από τέσσερις βασικές αρχές, που είναι: η ενότητα της αγοράς, η κοινοτική προτίμηση, η χρηματοοικονομική αλληλεγγύη και η συνυπευθυνότητα των παραγωγών.

-Η ενότητα της αγοράς εισαγάγει την ελεύθερη διάθεση των αγροτικών προϊόντων των κρατών – μελών στην κοινή αγορά , χωρίς ποσοτικούς περιορισμούς, εσωτερικούς δασμούς, και την κατάργηση κάθε νομοθεσίας που περιορίζει εισαγωγές και την ελεύθερη διακίνηση . Οι κοινές τιμές ανά προϊόν σε όλη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που θα εξασφαλίζουν την ενότητα της αγοράς θα ορίζονται ετησίως με αποφάσεις των αρμόδιων κοινοτικών οργάνων .

-Η αρχή της κοινοτικής προτίμησης δηλαδή η εξασφάλιση της διάθεσης και απορρόφησης των κοινοτικών προϊόντων προνομιακά στην ενιαία κοινοτική αγορά και η προστασία τους από τον αθέμιτο ανταγωνισμό προϊόντων των τρίτων χωρών Η εφαρμογή αυτής της αρχής υλοποιείται με νομοθετικές παρεμβάσεις στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής κοινότητας όπου για παράδειγμα με μέτρα όπως επιβαρύνσεις αντισταθμιστικών εισφορών στα εισαγόμενα αγροτικά προϊόντα που εισάγονται με χαμηλότερη τιμή ώστε να εισέρχεται τελικά με τιμή ίση της ενιαίας (κοινής) τιμής που ισχύει στην Κοινότητα και έχει αποφασιστεί στο πλαίσιο της ΚΑΠ . Παράλληλα ενισχύονται με εξαγωγικές επιδοτήσεις και τα κοινοτικά αγροτικά προϊόντα προς τις τρίτες αγορές, όταν αυτά έχουν τιμές πολύ υψηλότερες των διεθνών

-Η χρηματοδοτική αλληλεγγύη εισαγάγει τον μηχανισμό του κοινού οργανωτικού προγραμματισμού από τα κράτη- μέλη των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις της ΚΑΠ και χρηματοδοτεί η Κοινότητα .Η κοινοτική αλληλεγγύη επεκτείνεται σε όλες τις χρηματοοικονομικές απαιτήσεις που εισήγαγε ο μηχανισμός της κοινής οργάνωσης των αγορών των αγροτικών προϊόντων. Τα κράτη μέλη παραιτούνται εσόδων από δασμούς και συναφή μέτρα τα οποία κατευθύνονται πλέον ως έσοδα του κοινοτικού προϋπολογισμού.

-Με την εισαγωγή της αρχής της συνυπευθυνότητας οι παραγωγοί συμβάλλουν στις δαπάνες χρηματοδότησης του συστήματος , όταν δημιουργούν υπερβολικά πλεονάσματα . Έτσι σε προϊόντα με πλεονασματική παραγωγή (ελαιόλαδο ,γάλα,

δημητριακά,), δεν θα υπάρχει εγγύηση απορρόφησης όλης της παραγωγής με τις υψηλές τιμές που αποφασίζονται στο πλαίσιο της ΚΑΠ ετησίως, . Οι κοινοτικοί φορείς στοχεύουν σε έλεγχο της παραγωγής στους προϋπολογισμένους ετήσιους στόχους για τον έλεγχο των κοινοτικών δαπανών και την αποφυγή κοινοτικών δημοσιονομικών εκτροχιασμών.

2.5. Οι γεωργικές τιμές

Η παρέμβαση των κοινοτικών μηχανισμών στην διαμόρφωση των γεωργικών τιμολογιακής πολιτικής (καθορισμός Μέγιστης & Ελάχιστης τιμής) βάση της ΚΑΠ εξασφαλίζεται ότι :

A) Οι παραγωγοί που έχουν την δυνατότητα να παράγουν με χαμηλό κόστος επιτυγχάνουν οικονομίες κλίμακας αυξάνοντας την παραγωγή και μέσω αυτής και την παραγωγικότητά τους

B) Η αύξηση της παραγωγικότητας & της ανταγωνιστικότητας των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων θα οδηγήσει σε αύξηση του αγροτικών εισοδημάτων και του βιοτικού επιπέδου του αγροτικού κόσμου.

Γ) Οι μεταβολές των τιμών είναι περιορισμένες με αποτέλεσμα την σταθεροποίηση στις αγορές αγροτικών προϊόντων .

Δ) Εξασφαλίζετε η επάρκεια των αγαθών στις αγορές γεωργικών προϊόντων με την δυνατότητα εύκολη κάλυψης σε ανάγκη της κοινοτικής ζήτησης με φθηνότερες εισαγωγές από τρίτες χώρες.

E) Διασφαλίζονται σταθερά χαμηλές τιμές στον τελικό καταναλωτή.

2.5.1. Ποιότητα Προϊόντων

Για την διασφάλιση της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεσμοθέτησε κανονισμούς με συστήματα προστασίας γεωγραφικών ενδείξεων και ονομασιών προέλευσης και ορίζει τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για να μπορεί ένα προϊόν να χαρακτηριστεί ως προϊόν «προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης» (ΠΟΠ) ή «προστατευόμενης γεωγραφικής ένδειξης» (ΠΓΕ).

2.6. Η πορεία της Κ.Α.Π

2.6.1 Από το 1958 έως το 1991

Μέσα στους πρωταρχικούς στόχους της δημιουργίας της Κοινής Αγοράς, ήταν και η επιδίωξη της δημιουργίας της κοινής αγοράς αγροτικών προϊόντων.

Το ζητούμενο ήταν η δημιουργία μίας κοινής αγοράς χωρίς εμπόδια στην ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων, κοινούς κανόνες για την επικράτηση του υγιούς ανταγωνισμού. Έτσι, προτάθηκε η καθιέρωση Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, για την παραγωγικότητα της γεωργίας, την βελτίωση του εισοδήματος του γεωργού, τον σταθερά επαρκή εφοδιασμό της αγοράς με αγροτικά προϊόντα σε λογικές τιμές για τον καταναλωτή

Η απαρχή όλων των εξελίξεων ήταν η Σύνοδος των Υπουργών γεωργίας στη Στρέσσα της Ιταλίας το 1958 που διαμόρφωσε τις κεντρικές κατευθύνσεις της ΚΑΠ. Στις προτάσεις της συνόδου ήταν και η προστασία την ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων από τον αθέμιτο ανταγωνισμό τρίτων χωρών και να συσχετιστεί η πολιτική τιμών με το εισόδημα των αγροτών και των άλλων παραγωγικών τομέων. Λάμβάνοντας υπόψη την σπουδαιότητα του ρόλου της αγροτικής οικονομίας στην συνολική οικονομία της κοινότητας καθορίστηκαν υψηλότερες τιμές εντός της ΕΟΚ, από αυτών της παγκόσμιας αγοράς, για την αύξηση της παραγωγικότητας των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και για να διατηρηθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο το αγροτικό εισόδημα.,

Έτσι η ΚΑΠ αρχικά είχε δυο στόχους την εξασφάλιση του εφοδιασμού των αγορών και την εξασφάλιση ικανοποιητικών τιμών για τους παραγωγούς της κοινότητας, και την διαχρονική δυνατότητα των κοινοτικών οργάνων να παρεμβαίνουν στην αγροτική κοινή αγορά με διαθρωτικές αλλαγές που θα εξασφαλίζουν την παραγωγικότητα και το βιοτικό επίπεδο των αγροτών. Τέτοιες διαθρωτικές αλλαγές ήταν η εισαγωγή κινήτρων για εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, οικονομικές ενισχύσεις προς τους γεωργούς που θα παρουσίαζαν επενδυτικά σχέδια εκσυγχρονισμού, η εθελούσια έξοδο κάποιων κατηγοριών αγροτών, καθώς και επιδοτούμενα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης των αγροτών. Καθιερώθηκαν ειδικά κίνητρα για επενδύσεις στην αγροτική ανάπτυξη ορεινών και μειονεκτικών περιοχών με χαμηλό εισόδημα και αυξημένη ανεργία.

Με την δεύτερη μεταρρύθμιση μετά το 1984 και την διεύρυνση προς το Νότο της Κοινότητας οι στόχοι της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ ήταν ο έλεγχος της παραγωγής και των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού για την υλοποίηση της ΚΑΠ καθώς και η διαχείριση των πλεονασμάτων των αγροτικών προϊόντων που συσσωρεύτηκε την προηγούμενη περίοδο λόγω των κινήτρων που δόθηκαν . Έτσι μειώθηκαν οι θεσμικές τιμές στήριξης των αγροτικών προϊόντων και μειώθηκε και η χρηματοδότηση της ΚΑΠ από τον κοινοτικό προϋπολογισμό αυξάνοντας την συμμετοχή των παραγωγών στην υλοποίηση των στόχων της ΚΑΠ.

2.6.2 Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 1992

Μέσα στο 1992 έγινε η Τρίτη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Τα κοινοτικά όργανα κάνοντας μια αποτίμηση από την υλοποίηση της ΚΑΠ στη δεκαετία του '80, η ΚΑΠ είχε υλοποίηση τους περισσότερους από τους στόχους της. Είχε αυξηθεί το εισόδημα και το βιοτικό επίπεδο των αγροτών και είχε επιτευχθεί ο αποτελεσματικός εφοδιασμός της αγοράς αποτελεσματικά με τρόφιμα σε λογικές τιμές, με επάρκεια σε γεωργικά προϊόντα, προστατεύοντας αποτελεσματικά την εσωτερική αγορά από τον διεθνή ανταγωνισμό. Όμως οι επιδοτήσεις για επενδύσεις αύξησης της παραγωγικότητας και τα εισοδηματικά κίνητρα για αύξηση της παραγωγής οδήγησε την κάποτε ελλειμματική

κοινοτική γεωργία σε έντονα πλεονασματική. Τα μμεγάλα πλεονάσματα πλημμύριζαν τις αποθήκες ή καταστρέφονταν. Επιπλέον, το διεθνές περιβάλλον πίεζε την Κοινότητα να υποχωρήσει στον αγροτικό προστατευτισμό της. (Binswanger, H.P. 1984)

Την περίοδο αυτή προκύπτει η ανάγκη νέας αλλαγής της ΚΑΠ ώστε να επικαιροποιηθεί και να απαντάει στις ραγδαίες οικονομικές, τεχνολογικές, θεσμικές εξελίξεις στο εσωτερικό και παγκόσμιο επιχειρηματικό περιβάλλον. Η συμφωνία της GATT, που υιοθετείται από τις περισσότερες χώρες είχε σαν αποτέλεσμα την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου αγροτικών προϊόντων, οπότε οι χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητα ανταποκρινόμενες στις συμβατικές τους υποχρεώσεις και προσβλέποντας και στις ευκαιρίες που προσφέρει η GATT στην απελευθερωμένη παγκόσμια αγορά έκριναν αναγκαία μια εκ νέου μεταρρύθμιση της ΚΑΠ.

Έτσι υιοθετήθηκαν μέτρα όπως η αγρανάπαυση και η ορθολογικότερη διαχείριση των γεωργικών εκτάσεων (μείωση της χρήσης μεγάλων καλλιεργειών, μεταβολές χρήσης γεωργικών γαιών για άλλες βιομηχανικές χρήσεις), καθιέρωση ποσοστώσεων επί της παραγωγής για την εξάλειψη των μη οικονομικά συμφερούσών πλεονασμάτων της αγροτικής παραγωγής. Ο αυξημένος διεθνής ανταγωνισμός και η αδυναμία προστασίας των Ευρωπαϊκών προϊόντων λόγω των συμφωνιών της GATT επέβαλε την μείωση των ενδεικτικών τιμών παραγωγού για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των Κοινοτικών αγροτικών προϊόντων ενόψει της απελευθέρωσης της παγκόσμιας αγοράς των αγροτικών προϊόντων. Με οικονομικές ενισχύσεις στους αγρότες ανεξάρτητα του ύψους παραγωγής έγινε προσπάθεια να αμβλυνθούν οι συνέπειες στο εισόδημα των αγροτών. Καταργούνται αντισταθμιστικές εισφορές & δασμοί στα εισαγόμενα προϊόντα, με παράλληλο περιορισμό των εξαγωγικών επιδοτήσεων.

2.6.3 Πρόγραμμα δράσης 2000 ή «AGENTA 2000»

Τα αποτελέσματα της τελευταίας τροποποίησης της ΚΑΠ μετά και τις ραγδαίες αλλαγές που προκλήθηκαν το 1992 λόγω και των συμφωνιών της GATT ενθάρρυναν την ορθολογικότερη εκμετάλλευση της αγροτικής παραγωγής. Το εισόδημα των αγροτών αυξήθηκε κατά 4,5% από το 1992 έως το 1996, λόγω της διατήρησης των τιμών των αγροτικών προϊόντων στους κόλπους της ΕΕ, υψηλότερα των διεθνών. Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ του 1992 για πρώτη φορά περιλάμβανε μέτρα , κανόνες ώστε η γεωργική εκμετάλλευση να μην προσβάλει την αρχή της προστασίας του περιβάλλοντος (αλόγιστη χρήση λιπασμάτων) . Η συμφωνία της GATT έφερε ένα άνεμο αισιοδοξίας ότι η άρση των περιορισμών στο διεθνές εμπόριο θα οδηγήσει σε αύξηση της ζήτησης τροφικών και θα προσέφερε νέες προοπτικές στο διεθνές εμπόριο. Προβλεπόταν στις αρχές του 2000 από διεθνείς οργανισμούς, μια αύξηση της παραγωγής κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι προοπτικές για τις κοινοτικές εξαγωγές όμως μέσα στο πλαίσιο του αυξανόμενου διεθνή ανταγωνισμού, λόγω διαρθρωτικών προβλημάτων , της διατήρησης υψηλών τιμών , την μείωση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας των κοινοτικών αγροτικών προϊόντων ήταν αρνητικές. Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής ένωσης προς την Ανατολική Ευρώπη επιδείνωσε τα προβλήματα συνοχής , τις ανισότητες και τα διαρθρωτικά προβλήματα, επιβάλλοντας αναδιάρθρωση της διευρυμένης ευρωπαϊκής αγροτικής οικονομίας ..

Κύριος στόχος παραμένει η αύξηση της ανταγωνιστικότητά της αγροτικής ευρωπαϊκής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά . Βέβαια οι τιμές αποτελούν το ένα σκέλος του προβλήματος. Η άρση στους περιορισμούς στην διακίνηση των αγροτικών προϊόντων στην εσωτερική αγορά δημιουργεί την ανάγκη εισαγωγής μηχανισμών ελέγχου της ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων που προσφέρονται στον τελικό καταναλωτή. Η διατήρηση του αγροτικού εισοδήματος σε ικανοποιητικά επίπεδα παραμένει το ζητούμενο και σκοπός σε κάθε αναθεώρηση της ΚΑΠ.

2.6.4 Η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ το 2004 και η εφαρμογή της

Ήδη από τον Ιούνιο του 2003 η ανάγκη για μεγαλύτερο περιορισμό των κοινοτικών δαπανών και ενισχύσεων καθώς και οι διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου ήταν οι λόγοι που οδήγησαν σε ριζική μεταβολή της ΚΑΠ. Οι στόχοι της Ευρωπαϊκής επιτροπής είναι μεταξύ άλλων :

Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής γεωργίας απέναντι στο αυξανόμενο ανταγωνισμό κυρίως από τις αναπτυσσόμενες οικονομίες που διαθέτουν τα προϊόντα τους σε εξαιρετικά χαμηλές τιμές , είναι στόχος που πολλές φορές φαίνεται ανέφικτος .

Ο σεβασμός στο περιβάλλον και ο έλεγχος της ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων πρέπει να διασφαλίζεται μέσα από κοινοτικούς και εθνικούς επαρκής ελεγκτικούς μηχανισμούς.

Η διασφάλιση του εισοδήματος και ενός ικανοποιητικού βιοτικού επιπέδου των αγροτών στα όρια της κοινότητας παραμένει στις θεμελιώδεις αρχές της ΚΑΠ.

Η απλούστευση του θεσμικού πλαισίου , η μείωση της γραφειοκρατίας με την εναρμόνιση των κρατών μελών στην κοινοτική νομοθεσία & κοινοτική γεωργική πολιτική . Η σαφής διάκριση ρόλων μεταξύ επιτροπής και κρατών μελών θα επιταχύνει την υλοποίηση των στόχων.

Η αναδιάρθρωση της παραγωγής σε νέα προϊόντα χαμηλού κόστους με συγκριτικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα . Επιβραβεύεται η καινοτομία , νέες δραστηριότητες και γενικότερα η ποικιλομορφία των γεωργικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων .

Διασφαλίστηκε η συνέχιση της χρηματοδότησης των μεσογειακών αγροτικών προϊόντων (βαμβάκι, ελαιόλαδο, καπνός), και η ίση μεταχείριση τους με τα προϊόντα των βορείων χωρών . Στα σημαντικότερα μέτρα είναι ο προσανατολισμός των ενισχύσεων κατευθείαν στο παραγωγό ως πάγια ετήσια οικονομική ενίσχυση ανεξάρτητα από το είδος του παραγόμενου προϊόντος και τον όγκο παραγωγής . Ο υπολογισμός του ποσού της ενιαίας ενίσχυσης θα γίνεται με βάση της ενισχύσεις που έλαβε ο ο

παραγωγός την τριετία 2000 έως 2002 .Η είσπραξη της ενιαίας ενίσχυσης καθιστά υπεύθυνο από την μεριά του τον παραγωγό - δικαιούχο να φροντίσει για την παραγωγικότητα και αποδοτικότητα της αγροτικής του εκμετάλλευσης .

Για την ενίσχυση της παραγωγικότητας των αγροτών καθιερώνεται ένα σύστημα παροχής συμβουλών στους αγρότες για την διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων με εθελοντική συμμετοχή των παραγωγών σε θεματικά αντικείμενα όπως :

- Δημόσια υγεία, υγεία ζώων και φυτών
- Η προστασία του Περιβάλλοντος
- Διασφάλιση καλών συνθηκών διαβίωσης των ζώων.

Για τους νέους αγρότες και την διευκόλυνση της εισόδου τους στην αγορά προβλέφθηκε ειδική ρύθμιση για τη διαχείριση του «εθνικού αποθέματος » των δικαιωμάτων ενιαίας ενίσχυσης που τους αναλογούν .

2.6.5 Η μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής με ορίζοντα το 2020

Από τα τέλη του 2012 έχει ξεκινήσει στα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η συζήτηση και η δημόσια διαβούλευση για το μέλλον της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), για την περίοδο (2014 – 2020).

Υπάρχουν έντονη φιλολογία και φήμες για μεγάλες περικοπές των οικονομικών ενισχύσεων και του συνολικού προϋπολογισμού της νέας ΚΑΠ.

Στις φήμες αυτές υπάρχουν έντονες αντιδράσεις από οργανώσεις αγροτών σε όλη την κοινότητα, αλλά και οι ευρωβουλευτές συμμετέχοντας στην δημόσια αυτή συζήτηση σε κάθε σχετική συνεδρίαση του Ευρωκοινοβουλίου επαναλαμβάνουν την υποστήριξή τους και την αναγκαιότητα διασφάλισης και συνέχισης της χρηματοδότησης για την αγροτική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή ένωση.

Είναι πάντως γεγονός ότι με όλες τις αναθεωρήσεις διαχρονικά της ΚΑΠ , η κοινή αγροτική πολιτική πέρα από κάθε αμφισβήτηση είναι πλέον αποτελεσματικότερη, χωρίς να επιβαρύνει υπέρμετρα τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Έχει συμβάλει σημαντικά στην

άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, λαμβάνοντας και σημαντικές δράσεις τα τελευταία χρόνια για την προστασία του περιβάλλοντος.

Οι ραγδαίες όμως πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές οικολογικές εξελίξεις επιβάλουν την εκ νέου μεταρρύθμιση της ΚΑΠ, προσαρμοσμένη στις δημοσιονομικές δυνατότητες και την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη από τις αρχές του 2014 έως το 2020.

Η εξασφάλιση της επισιτιστικής ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή ένωση δεν είναι δεδομένη. Οι έντονες διακυμάνσεις των τιμών των τροφίμων, και η οικονομική κρίση, επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο και τις οικονομίες όχι μόνο των χωρών στην Ευρωπαϊκή ένωση αλλά σε όλο τον κόσμο. Για την έγκαιρη αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής με την ραγδαία μεταβολή των κλιματικών συνθηκών επιβάλετε η λήψη μέτρων για την προστασία βιοτόπων, την βιοποικιλότητα, την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την ασφαλή διαχείριση σκουπιδιών & αποβλήτων π.χ. βιομηχανιών και την προστασία του εδάφους, την εξασφάλιση της ποιότητας του νερού και του αέρα. Η συνέχιση της χρηματοδότησης από τα κοινοτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής γεωργικής πολιτικής είναι απαραίτητη για τον απρόσκοπτο εφοδιασμό της αγοράς με υψηλής ποιότητας τρόφιμα, για την ενίσχυση των κοινοτικών προγραμμάτων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την προώθηση σε μεγαλύτερο ποσοστό των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Οι μελλοντικές οικονομικές ενισχύσεις στους παραγωγούς για επενδύσεις στον αγροτικό τομέα θα πρέπει να αξιολογούνται στην βάση οικολογικών κριτηρίων (χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, χαμηλή κατανάλωση ενέργειας).

Η εφαρμογή ενός δικαιότερου συστήματος κατανομής των κοινοτικών επιδοτήσεων είναι από τα στοιχεία της νέας ΚΑΠ. Υπάρχουν προτάσεις για εισαγωγή ανώτατου πλαφόν ανά ενεργό παραγωγό με ελάχιστο πλαφόν ετήσιας παραγωγής, και καθορισμός συντελεστών αξιολόγησης παραγωγικών επενδύσεων στο αγροτικό τομέα ανάλογα με το μέγεθος της επένδυσης, την συμβολή της στην απασχόληση εργατικού δυναμικού, και τις δράσεις που αναλαμβάνει για την προστασία του περιβάλλοντος και τον βαθμό εισαγωγής της καινοτομίας για την βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας και της υπαίθρου. Το μέλλον Ελληνικής αγροτικής επιχείρησης εξαρτάται από την θέληση της να επενδύσει μακροπρόθεσμα και την δυνατότητα της να επιβιώσει στηριζόμενη όχι πλέον

στις επιδοτήσεις αλλά στην εισαγωγή της καινοτομίας ,την αύξηση της παραγωγικότητας και της εξωστρέφειας σε νέες αγορές.

Συνοψίζοντας λοιπόν βλέπουμε ότι ο κυριότερος στόχος της νέας ΚΑΠ είναι η οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική βιωσιμότητα της Γεωργίας και των αγροτικών εκμεταλλεύσεων . Εξασφαλίζοντας και τις τρεις παραπάνω προϋποθέσεις η ανάπτυξη της γεωργίας και της υπαίθρου θα είναι βιώσιμη. Ιδιαίτερα η εισαγωγή της καινοτομίας για την βιώσιμη ανάπτυξη της γεωργίας και της υπαίθρου αποτελεί μία από τις έξι προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για την αγροτική ανάπτυξη με ορίζοντα το 2020 («Ευρώπη 2020»). Η νέα ΚΑΠ ενισχύει σημαντικά με οικονομική ενίσχυση ύψους από €1,9 δις. σε €4,5 δις (2014-2020) την εισαγωγή της καινοτομίας και της γεωργικής έρευνας για την αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας της αγροτικής εκμετάλλευσης σε προϊόντα και υπηρεσίες που θα τονώσουν την ανταγωνιστικότητα, και θα δημιουργήσουν οικονομική μεγέθυνση και νέες θέσεις εργασίας, και την απόκτηση γνώσεων σχετικά με:

- τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της γεωργίας,
- την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων,
- την αποτελεσματικότερη λειτουργία του αγροδιατροφικού συστήματος,
- τη διατήρηση και προώθηση της ποικιλομορφίας στην ευρωπαϊκή γεωργία
- την προσαρμογή των γεωργικών μεθόδων παραγωγής στην κλιματική αλλαγή
- τη διατήρηση της βιοποικιλότητας
- τον εντοπισμό εναλλακτικών λύσεων που προσφέρουν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Για την αξιοποίηση αυτών των γνώσεων είναι απαραίτητη η ταχύτατη μετάδοση τους στους παραγωγούς για την εφαρμογή τους στην πράξη μέσω των κατάλληλων κοινοτικών οργάνων. Για τον ρόλο αυτό προβλέπεται μέσα από την νέα ΚΑΠ η σύσταση δύο νέων κοινοτικών θεσμών :

1) Τις Ευρωπαϊκές Συμπράξεις για την Καινοτομία (ΕΣΚ) και

2. Τις επιχειρησιακές ομάδες, παροχής συμβουλών στους Αγρότες

Οι ΕΣΚ, θα οργανώνουν προγράμματα επιμόρφωσης των παραγωγών στις νέες εξελίξεις στην αγροτική παραγωγή για την εφαρμογή της καινοτομίας στην πράξη.

Σε κάθε ΕΣΚ θα συμμετέχουν επιχειρησιακές ομάδες, που θα απαρτίζονται από τους ενδιαφερόμενους φορείς (πχ, γεωργοί, ερευνητές, σύμβουλοι, επιχειρήσεις που εμπλέκονται στους τομείς της γεωργίας και των τροφίμων, διοίκηση). Οι επιχειρησιακές αυτές ομάδες, η σύσταση και λειτουργία των οποίων θα στηρίζεται από τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, θα έχουν ως έργο να υλοποιούν καινοτόμες δράσεις (διαδικασίες, προϊόντα, τεχνολογίες) -χρηματοδοτούμενες από τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης- και να δοκιμάζουν το βαθμό αποτελεσματικότητάς τους. Για το σκοπό αυτό, θα καταρτίζουν σχέδια με την περιγραφή των καινοτόμων έργων και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων τους σε σχέση με την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της βιώσιμης διαχείρισης των πόρων.

Ταυτόχρονα ομάδες παροχής συμβουλών και ερευνητές με τη αξιοποίηση των δικτύων των ΕΣΚ, θα διασφαλίζουν την μεταφορά της γνώσης και της εμπειρίας από την εφαρμογή της καινοτομίας στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις.

2.7. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΑΠ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ

Η ρόλος της ΚΑΠ για την Ελλάδα διαχρονικά είναι πολύ σημαντικός γιατί λόγω της ανυπαρξίας παράλληλα σταθερής εθνικής στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη οι μεταβολές της ΚΑΠ επηρέασαν μοναδικά, δραματικά θετικά & αρνητικά συνολικά την Ελληνική οικονομία που παραδοσιακά στηριζόταν στον αγροτικό τομέα.

Στα θετικά έχουμε :

1. Τη σημαντική οικονομική ενίσχυση που είχαν τα Ελληνικά αγροτικά προϊόντα από τα πρώτα χρόνια εφαρμογής της ΚΑΠ και τις ικανοποιητικές τιμές που απολάμβαναν οι παραγωγοί στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής κοινότητας σε σχέση με τις διεθνείς τιμές.

2. Την απορρόφηση εξαιρετικά μεγάλων κοινοτικών χρηματοδοτήσεων που ενίσχυσαν σημαντικά τα δημοσιονομικά του Ελληνικού κράτους, και αύξησαν πρωτοφανή για τα Ελληνικά δεδομένα το κατακεφαλήν Αγροτικό εισόδημα αλλά και των συναφών δραστηριοτήτων κατά δεύτερο λόγο. Μόνο το ύψος το αποζημιώσεων & εγγυήσεων που δόθηκαν μέσω της ΚΑΠ υπολογίζεται σε ποσοστό 40 έως 45% του καθαρού γεωργικού εισοδήματος της περιόδου αυτής .

3. Μέσω της ΚΑΠ χρηματοδοτήθηκαν αναπτυξιακά έργα κυρίως βασικών προαπαιτούμενων βασικών υποδομών . Έγιναν πολλά μικρά αναπτυξιακά έργα που συνέβαλλαν για παράδειγμα στην αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων κατά 45% και τον διπλασιασμό των μονάδων πρώτης μεταποίησης . Δεν έγιναν δυστυχώς σημαντικά έργα υποδομής μεγάλου βεληγεκούς & επενδύσεις για παράδειγμα σε μεγάλες καθετοποιημένες μονάδες τυποποίησης με εξαγωγικές δυνατότητες που θα μπορούσαν να αλλάξουν τον χάρτη της Ελληνικής Αγροτικής οικονομίας μόνιμα και με μακροπρόθεσμη προοπτική

Τα αρνητικά είναι :

1. Η κατάργηση των δασμών και η σταδιακή απελευθέρωση του εμπορίου εντός των συνόρων της Ευρωπαϊκής ένωσης αλλά και του διεθνές εμπορίου αγροτικών προϊόντων όπως υιοθετήθηκε στα πλαίσια της ΚΑΠ οδήγησε στην αύξηση του ελλείμματος της Ελλάδος στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων , πολύ εξωφρενικά μεγαλύτερη από το έλλειμμα του συνολικού εμπορικού ισοζυγίου της χώρας.

2. Η εξασφάλισή σταθερά υψηλών τιμών παραγωγού στα αγροτικά προϊόντα όπως διαμορφώθηκε στα πλαίσια της ΚΑΠ οδήγησε σταδιακά σε σημαντικές αυξήσεις στις τελικές τιμές καταναλωτή πολλές φορές υψηλότερες από άλλες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης λόγω και των στρεβλώσεων στην Ελληνική αγορά και την αδυναμία του κράτους να ελέγξει τα ολιγοπώλια .

3 Η άρση της προστασίας των τοπικών αγροτικών προϊόντων, η απελευθέρωση της αγοράς και η κατεύθυνση των κοινοτικών οικονομικών ενισχύσεων αποκλειστικά στην διασφάλιση των εισοδήματος των αγροτών , οδήγησε σε NIPBANA

αδιαφορίας τους παράγοντες της Ελληνικής οικονομίας και οδήγησε στην επιδείνωση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας των Ελληνικών αγροτικών προϊόντων.

4. Πολιτικές παρεμβάσεις και η επικράτηση πολιτικών και κομματικών & όχι καθαρά οικονομικών κριτηρίων στην κατανομή των χρηματοδοτήσεων των κοινοτικών διαρθρωτικών ταμείων σπατάλησαν πόρους ενισχύοντας ξεπερασμένους κλάδους γεωργικών εκμεταλλεύσεων . Με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν οι πόροι για την αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής , την χρηματοδότηση της καινοτομίας και της προβολής & εξωστρέφειας των Ελληνικής αγροτικής παραγωγής.

5. Τα τελευταία χρόνια με τις αθρόες εισαγωγές στο εσωτερικό της χώρας και την δραματική πτώση των εξαγωγών και παρά την συμβολή κοινοτικών & εθνικών επιδοτήσεων και εισοδηματικών ενισχύσεων της αγροτικής παραγωγής μειώθηκε σημαντικά πάνω από 40% το γεωργικό εισόδημα.

2.8. ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η Ελληνική γεωργία ενόψει και της εφαρμογής της νέας ΚΑΠ από 1/1/2014 καλείται να αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις και την ανάγκη για παράλληλο σχεδιασμό Εθνικής Αγροτικής Πολιτικής και στην Ελλάδα για λόγους ακόμα και επιβίωσής.

Η πλήρη κατάργηση των δασμών και των λοιπών προστατευτικών μηχανισμών θα αυξήσει τον ανταγωνισμό . Επιβάλλεται τα λιγοστά κονδύλια από τον κουτσορεμένο προϋπολογισμό της νέας ΚΑΠ να στραφούν σε παραδοσιακά ή και νέα καινοτόμα (από πρωτοβουλίες νέων αγροτών τα τελευταία χρόνια) Ελληνικά αγροτικά προϊόντα που διαθέτουν συγκριτικά πλεονεκτήματα και που η αξιοποίηση τους μπορεί να δημιουργήσει προστιθέμενη αξία στην Ελληνική οικονομία.

Όσο η Κοινή Αγροτική Πολιτική θα συρρικνώνεται η απαίτηση μακροχρόνιου εθνικού σχεδιασμού για την μέλλον της Ελληνικής αγροτικής οικονομίας γίνεται όλο και πιο επιτακτική.

Ταυτόχρονα η αξιοποίηση της τεχνολογίας από ανταγωνιστικές χώρες φανερώνει της υστέρηση των ελληνικών αγροτικών επιχειρήσεων στην παρακολούθηση των τεχνολογικών & οικονομικών εξελίξεων στο ανταγωνισμό και την ανάγκη προσαρμογής άμεσα στα νέα δεδομένα .

Η κατάργηση των περιορισμών και του παρεμβατισμού στο διεθνές εμπόριο (έλεγχος τιμών) επιτρέπει πολλές φορές με την απουσία του κράτους το έλεγχο της αγοράς από μεγάλες πολυεθνικές και ολιγοπώλια που διαμορφώνουν μεταξύ άλλων και την τιμολογιακή τους πολιτική ανάλογα με τα συμφέροντα τους και για την επικράτηση τους στην αγορά.

Τέλος οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής που λαμβάνεται υπόψη στην νέα ΚΑΠ έχουν ευαισθητοποιήσει πολλούς καταναλωτές παγκοσμίως , δημιουργώντας σημαντικές ευκαιρίες για επενδύσεις σε βιολογικά ποιοτικά προϊόντα της πατρίδας μας .

Από την άλλη η εφαρμογή της ΚΑΠ, GATT , ΠΟΕ δεν απαγορεύει στις κρατικές αρχές κάθε χώρας όπως και της Ελλάδος την ενεργοποίηση μηχανισμών ελέγχου της ποιότητας και ασφάλειας των αγροτικών προϊόντων προστατεύοντας και την εσωτερική παραγωγή . Η ανάδειξη της ποιότητας των Ελληνικών αγροτικών προϊόντων και η προστασία τους με την καταχώρηση ΠΟΠ αποτελεί ζήτημα πρώτης γραμμής για την υπεράσπιση της εσωτερικής αγοράς από τον έντονο και πολλές φορές αθέμιτο ανταγωνισμό εισαγόμενων προϊόντων. Το μεγάλο στοίχημα όμως της Ελληνικής Γεωργίας στο άμεσο μέλλον είναι η εξωστρέφεια και η επέκταση στις διεθνείς αγορές .Η επανάκτηση του χαμένου μεριδίου που κατείχαν τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980 είναι ο προαπαιτούμενος στόχος κάθε φιλόδοξου σχεδίου «INTERNATIONAL MARKET PENETRATION» Προϋποθέτει γνώση των συνθηκών που επικρατούν στο διεθνές εμπόριο, των κανόνων του ανταγωνισμού και της ανάγκης της ζήτησης . Το μικρό μέγεθος της πλειοψηφίας των Ελληνικών επιχειρήσεων τροφίμων που ασχολούνται με το εξαγωγικό εμπόριο ελληνικών αγροτικών προϊόντων και παραμένουν σε Έλληνες επιχειρηματίες δεν διαθέτει την οργάνωση και τους πόρους για να αντιμετωπίσει με τους κανόνες που επικρατούν στο διεθνές εμπόριο της εποχής της μεγάλης πολυεθνικής του κλάδου . Δυστυχώς της τελευταίες δεκαετίες η κατάρρευση του θεσμού των αγροτικών συνεταιρισμών και η εξαγορά των μεγαλύτερων εταιριών

τροφίμων από ξένες πολυεθνικές εγκατέλειψε την Ελληνική αγροτική παραγωγή έρμια στα αλληλοσυγκρουόμενα επιχειρηματικά συμφέροντα των διεθνών πολυεθνικών . Η ανάκαμψη και αναδιοργάνωση του θεσμού των Αγροτικών συνεταιρισμών στα πρότυπα αντίστοιχων μεγάλων συνεταιριστικών επιχειρήσεων άλλων χωρών της νότιας Ευρώπης (ΙΤΑΛΙΑ , ΓΑΛΛΙΑ) που θα λειτουργούν με καθαρά ιδιωτικονομικά επιχειρηματικά πλάνα θα αποτελέσουν το κατάλληλο όχημα προβολής και διάθεσης της Ελληνικής αγροτικής παραγωγής. Η σύσταση μέσα και από τις απαραίτητες συνεργασίες & συνενώσεις μεγάλων ενιαίων επιχειρηματικών μονάδων σε επίπεδο νομού ή και περιφέρειας ακόμα, αν γεωγραφικοί η άλλοι λόγοι το επιβάλλουν θα δημιουργούσε σημαντικές οικονομίες κλίμακας . Έτσι θα μπορούσαμε να αναδείξομε και να υποστηρίξομε καλύτερα την κατοχυρώσει περισσότερων ΠΟΠ διακεκριμένων Ελληνικών αγροτικών προϊόντων . Η δημιουργία οικονομιών κλίμακας στον κλάδο θα συμβάλει στην πτώση του κόστους παραγωγής και θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την έρευνα και ανάπτυξη , τον ποιοτικό έλεγχο την εισαγωγή της καινοτομίας , την τυποποίηση του συνόλου της παραγωγής και τελικά και στην καλύτερη οργάνωση της προβολής και διάθεσης των Ελληνικών αγροτικών προϊόντων. Η δημιουργία μεγάλων συνεταιριστικών σχημάτων θα συμβάλει και στην καθετοποίησης (τυποποίηση , έρευνα ανάπτυξης νέων ποιοτικών προϊόντων) της παραγωγής ,την αύξηση της απασχόλησης για την παραγωγή προστιθέμενης αξίας στο τελικό προϊόν . Η ανάδειξη της ποιότητας και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των Ελληνικών αγροτικών προϊόντων με την κατάλληλη πολιτική Μάρκετινγκ θα τα διαφοροποιήσει από τα ανταγωνιστικά επιτυγχάνοντας την υπεραξία που δικαίως διεκδικούν .

Η στελέχωση αυτών των νέων αγροτικών κατά προτίμηση συνεταιριστικών επιχειρηματικών σχημάτων που θα λειτουργούν με καθαρά ιδιωτικονομικά κριτήρια χωρίς κρατικές παρεμβάσεις θα πρέπει να γίνεται από επαγγελματίες αγρότες που θα απασχολούνται 100% με αγροτικές εργασίες . Οι προτάσεις της Ευρωπαϊκή Επιτροπής στα πλαίσια της νέας ΚΑΠ προβλέπει εξάλλου χρηματοδοτική ενίσχυση αποκλειστικά σε ΕΝΕΡΓΟΥΣ Αγρότες . Ενεργός αγρότης είναι όμως εκείνος που όχι μόνο απασχολείται αποκλειστικά με το αγροτικό επάγγελμα αλλά φροντίζει δια βίου για την επαγγελματική του επάρκεια με την συνεχή του επιμόρφωση στις νέες τεχνολογίες ,στην νέες μεθόδους παραγωγής και την άμεση πληροφόρηση του στις μεταβολές του

επιχειρηματικού περιβάλλοντος , νομοθεσία , ανταγωνισμός , οικολογία , προτιμήσεις καταναλωτών για την άμεση ανταπόκριση τους στις μεταβολές της αγοράς . Η συνεργασία των συνεταιρισμών και των υπηρεσιών του υπουργείου Γεωργικής ανάπτυξης είναι απαραίτητη για την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης νέων αγροτών και δια βίου επιμόρφωσης , ενημέρωσης και συμμόρφωσης με τις ανάγκες της αγοράς για τον επαγγελματία αγρότη.

Συνοψίζοντας λοιπόν ο μελλοντικός ενεργός Έλληνας αγρότης θα πρέπει καταρχάς να συνειδητοποιήσει ότι συμμετέχει σε ένα μεγάλο οικονομικό οργανισμό με επιχειρηματική δραστηριότητα που η επιτυχία , η επιβίωση και η κερδοφορία της εξαρτάται και από την δική του συνεπή επαγγελματική συμμετοχή αποκομίζοντας τα κέρδη και οφέλη που θα του αναλογούν . Εξάλλου η δραστική μείωση των οικονομικών ενισχύσεων στους αγρότες μέσα από την νέα ΚΑΠ δεν εξασφαλίζουν παρά μια ελάχιστη εισοδηματική βάση. Οι ευκαιρίες για την ανάκαμψη της Ελληνικής αγροτικής οικονομίας πρέπει να αναζητούνται στην αγορά. Η σχεδίαση εθνικού προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης που θα συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι , κρατικοί φορείς μεμονωμένοι αγρότες , συνεταιριστικές και άλλες εταιρίες τροφίμων , εταιρίες διακίνησης και εμπορίας είναι απαραίτητη , καθώς και η εφαρμογή και υλοποίηση του από όλους για την αντιμετώπιση του διεθνούς ανταγωνισμού και την αξιοποίηση των προκλήσεων και ευκαιριών που προσφέρει το νέο οικονομικό περιβάλλον παγκοσμίως.

Θα πρέπει λοιπόν ο ενεργός αγρότης να αρχίσει να εξοικειώνεται με την ιδέα της αναζήτησης της καινοτομίας, της ενημέρωσης και της λήψης γνώσεων στην καθημερινότητά του ανταποκρινόμενος και στην πειστική αέναη ζήτηση των ευαισθητοποιημένων καταναλωτών της εποχής μας διατεθειμένων να καταβάλλουν μεγαλύτερο τίμημα για νέα διαφορετικά υψηλής ποιότητας προϊόντα .

Ο επαγγελματίας του κλάδου θα πρέπει να ανταποκρίνεται θετικά απέναντι στις αλλαγές και στο καινούργιο αναζητώντας την καινοτομία και την δημιουργικότητα . Ο υπεύθυνος αγρότης είναι το καθοριστικός παράγοντας στην υλοποίηση κάθε φιλόδοξου αναπτυξιακού σχεδίου για την ανάπτυξη της Ελληνικής γεωργίας. Η γεωργική παραγωγική δραστηριότητα ως μια διαδικασία δημιουργική, θα πρέπει να ξεκινά από τον ίδιο τον παραγωγό και θα ολοκληρώνεται μέσα από συνεργασίες όλων των

συντελεστών στην παραγωγική διαδικασία. Η μεγιστοποίηση του οφέλους όλων θα επιτευχθεί με το κατάλληλο μίγμα συνεργασίας του αγρότη παραγωγού με την "ιδιωτική πρωτοβουλία" την "υγιή επιχειρηματικότητα" και την "καινοτομία" στη γεωργία.

Δίπλα στους επαγγελματίες αγρότες επιβάλλεται η στελέχωση των συνεταιρισμών με καταρτισμένους επαγγελματίες, γεωπόνους, βιολόγους, πωλητές, διαφημιστές. Ο σκοπός όπως είπαμε της δημιουργίας μεγάλων συνεταιριστικών επιχειρήσεων είναι ο έλεγχος του μεγαλύτερου όγκου της παραγωγής αγροτικών προϊόντων παρακάμπτοντας μεσάζοντες και όλο το υπάρχον σύστημα διανομής στην εσωτερική & εξωτερική αγορά. Με τον έλεγχο της διακίνησης επιτυγχάνετε και ο έλεγχος της τιμολόγησης. Η ανάκτηση ποσοστού της αξίας αγροτικών προϊόντων από τους παραγωγούς, στην εσωτερική αγορά επιτυγχάνεται και μέσω ΔΗΜΟΠΡΑΤΗΡΙΩΝ και Αγροτικών Αγορών (FarmersMarket). Τα Ελληνικά αγροτικά προϊόντα είναι στο σύνολο τους ποιοτικά και ορισμένα εξαιρετικής ποιότητας και μοναδικής διατροφικής αξίας όπως το έξτρα παρθένο ελαιόλαδο, η σπιρουλίνα, ο κρόκος Κοζάνης, το στραγγιστό γιαούρτι. Εκεί που υστερούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις είναι ότι λόγω του μικρού μεγέθους τους και λειτουργώντας μεμονωμένα καπελώνονται, εξαφανίζονται στις ξένες αγορές από μεγάλες πολυεθνικές και τα τελευταία χρόνια από μεγάλες επιχειρήσεις τροφίμων της γειτονικής Τουρκίας που κλέβοντας Πατέντες ελληνικών προϊόντων (φέτα, στραγγιστό γιαούρτι κλπ.) κυριαρχούν στις ξένες αγορές συρρικνώνοντας τα τελευταία χρόνια το μερίδιο στις παραδοσιακές αγορές των ΗΠΑ Της Μεγάλης Βρετανίας των μικρότερων Ελληνικών επιχειρήσεων όπως η ΦΑΓΕ, ΔΕΛΤΑ ΚΛΠ. Μέσα στα πλαίσια αυτού του έντονου και τις περισσότερες φορές αθεμίτου ανταγωνισμού, η δημιουργία χωρίς κρατικές παρεμβάσεις μεγάλων κυρίως συνεταιριστικών σχημάτων είναι μονόδρομος. Η κατοχύρωση ΠΟΠ δεν αρκεί από μόνη της να προστατεύσει τα συμφέροντα, την φήμη των εξαιρετικών ποιοτικών Ελληνικών αγροτικών προϊόντων. Η ενιαία εξαγωγική πολιτική και η δυναμική παρουσία στις διακεκριμένες αγορές αγροτικών προϊόντων με την κατάλληλη και αδιάλειπτη επιθετική στρατηγική Μάρκετινγκ και διαφήμισης του Ελληνικού BRAND NAME είναι η μόνη στρατηγική διασφάλισης της παραμονής και εξασφάλισης δεσπόζουσας θέσης των Ελληνικών προϊόντων.

Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε την ανάγκη ανάπτυξης της γεωργικής έρευνας στην χώρα μας και την Προσαρμογή της στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της γεωργικής επιχειρηματικότητας σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας. Εδώ χρειάζεται η ενεργοποίηση των μηχανισμών του υπουργείου αγροτικής ανάπτυξης για την χρηματοδότηση αυτού του σκοπού από τα διαθέσιμα κονδύλια που προβλέπονται στην νέα ΚΑΠ. Για τους λόγους αυτούς επιβάλλεται η διατήρηση και ενίσχυση πόσο μάλλον όχι το κλείσιμο των κέντρων γεωργικής έρευνας όπως το Ινστιτούτο υποτροπικών και ελιάς , το ΜΑΙΧ , το ΚΕΓΕ και άλλα που κλείνουν λόγω περικοπών. Σε αυτά τα κέντρα γεωργικής έρευνας και ανάπτυξης θα είναι δυνατή η πειραματική εισαγωγή νέων καλλιεργειών η χρηματοδότηση και υποστήριξη νέων καινοτομιών επιχειρηματικά

Το κράτος επίσης θα πρέπει να θέσει στις προτεραιότητες του τον σχεδιασμό της νέας αγροτικής πολιτικής του στον σεβασμό και την προστασία του περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας και των μοναδικών χαρακτηριστικών της Ελληνικής ενδοχώρας. Η σύνδεση της αγροτικής παραγωγής, με τον πλούσιο διαχρονικά πολιτισμό της πατρίδας και τον τουρισμό , Αγροτουρισμός , πολιτιστικός τουρισμός , θρησκευτικός τουρισμός θα αναδείξει τουριστικά και άλλους προορισμούς της πατρίδας μας με ξεχωριστή ταυτότητα, παράγοντας σημαντικές οικονομίες κλίμακας και προστιθέμενη αξία και στο τουριστικό προϊόν , εκτενέστερη προβολή των αγροτικών προϊόντων στον τουρίστα καταναλωτή και αύξηση της απασχόλησης σε ιδιαίτερα μειονεκτικές περιοχές της Ελληνικής υπαίθρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ - ΕΞΑΓΩΓΕΣ-ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

3.1.Αγροτικά προϊόντα και εξαγωγές

Στην δίνη της οικονομικής κρίσης το 2011 χάθηκε η είδηση ότι οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων πραγματοποίησαν ιστορικό ρεκόρ συνολικής αξίας στα 4,5 δισ. ευρώ. Ήταν μια ελπιδοφόρα είδηση για τις προοπτικές εξαγωγών και ανάπτυξης του κλάδου που παραμένουν αναξιοποίητες. Ενώ και το 2012 σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ-ΣΤΑΤ που ανακοινώθηκαν από το υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης οι εξαγωγές των προϊόντων του αγροτικού τομέα παρουσιάζουν αύξηση 10,03 %

Σύμφωνα με μελέτη του ΚΕΠΕ, στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών κυριαρχούν τα σπρωροκηπευτικά με μερίδιο αγοράς πάνω του 33%.

Σύμφωνα με την ίδια μελέτη τα Ελληνικά αγροτικά προϊόντα με τις μεγαλύτερες προοπτικές για εξαγωγές όσο και για υποκατάσταση των εισαγωγών είναι η:

- Η Πατάτα : Η ενεργοποίηση ομάδων παραγωγών της Βόρειας Ελλάδος όπου παράγεται εξαιρετικής ποιότητας προϊόν για την απευθείας διάθεσης του στον τελικό καταναλωτή αποδεικνύει τα αποτελέσματα της αυτοοργάνωσης ομάδων παραγωγών ιδιαίτερα μέσα από οργανωμένες συνεταιριστικές επιχειρήσεις του κλάδου.

-Ελαιόλαδο. Το ελαιόλαδο είναι το κατεξοχήν εθνικό προϊόν το οποίο επιβάλετε να καθιερωθεί στην παγκόσμια αγορά ως εθνικό Ελληνικό προϊόν ειδικών προδιαγραφών Η διάθεση του ελαιόλαδου θα πρέπει να γίνεται παντού σε εξαιρετική συσκευασία τυποποιημένο με εθνικό σήμα & τόπο προέλευσης. Ο έλεγχος της ποιότητας του προϊόντος θα πρέπει να ελέγχεται τοπικά από πιστοποιημένους φορείς πιστοποίησης του προϊόντος . Μικρές παραγωγικές μονάδες τυποποιούν και εξάγουν σε εξαιρετικά

συμφέρουσες τιμές, και τις με τις απαραίτητες πιστοποιήσεις, έξτρα παρθένο ελαιόλαδο της Ελληνικής γης .

-Ιχθυοκαλλιέργειες. Η απορρόφηση του 100% της εξαιρετικής σε ποιότητα παραγωγής καταδεικνύει τον δυναμισμό του κλάδου .Μειονέκτημα ο καθορισμός ετήσια πλαφόν στο ύψος της εγχώριας παραγωγής από τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής ένωσης κάτι που αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη ενός δυναμικού κλάδου την περίοδο αυτή που στην γειτονική Τουρκία, χώρα με τη μισή ακτογραμμή έχει διπλάσια παραγωγή και εξαγωγές.

- η Φέτα : Η παραγωγή πιστοποιημένης φέτας ΠΟΠ πρέπει να εκσυγχρονιστεί με την καθιέρωση υψηλών προδιαγραφών ποιότητας και τον έλεγχο της τήρησης τους . Η φέτα είναι ένα από τα πιο γνωστά Ελληνικά προϊόντα , ΠΟΠ με μεγάλες δυνατότητες εξαγωγών . Η αδυναμία των Ελληνικών επιχειρήσεων να οργανώσουν την προβολή του προϊόντος και τον έλεγχο των δικτύων διάθεσης , έχει επιτρέψει την παραποίηση του προϊόντος και την διάθεση ως Ελληνικό από μεγάλες πολυεθνικές.

- Τα πρώιμα κηπευτικά: Η παραγωγή πρώιμων κηπευτικών με πιστοποίηση ποιότητας σε καθετοποιημένες αγροτοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις με εξαγωγικό προσανατολισμό έχει μεγάλες δυνατότητες εξαγωγών . Η GREEK SALAD γνωστή παγκοσμίως μέσω των πολυάριθμων επισκεπτών της πατρίδας μας τους καλοκαιρινούς μήνες και η προβολή της Μεσογειακής διατροφής είναι τα καλύτερα μέσα για την προβολή και διάθεση του προϊόντος στις ξένες αγορές .

- Βότανα. Η Ελληνική χλωρίδα είναι πλούσια σε αρωματικά & φαρμακευτικά βότανα πολλά από αυτά μοναδικά παγκοσμίως με χρήσεις ως βασικά συστατικά τροφίμων , στην παραγωγή φαρμάκων , καλλυντικών και άλλων ειδών . Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών είναι σε ακατέργαστη μορφή ως πρώτη ύλη για μεγάλες βιομηχανίες τροφίμων, φαρμάκων & καλλυντικών του εξωτερικού. Επενδύσεις σε έρευνα & ανάπτυξη σε νέα προϊόντα για την αξιοποίηση και καθετοποίηση της παραγωγής τέτοιων βοτάνων στα πρότυπα της μαστίχας Χίου & του κρόκου Κοζάνης θα τονώσουν την τοπική οικονομία και θα απογειώσουν τις εξαγωγές τέτοιων προϊόντων.

3.2. Καινοτόμα αγροτικά προϊόντα της χώρας μας

Πάντα σε περιόδους ύφεσης της οικονομίας και έντονης οικονομικής κρίσης ή ανεργία οι άνθρωποι αναζητούν νέες επενδυτικές ευκαιρίες . Πολλοί συμπολίτες μας μετέτρεψαν την κρίση σε ευκαιρία επιστρέφοντας στην ύπαιθρο αξιοποιώντας τον πλούτο της Ελληνικής γης . Παντρεύοντας την καινοτομία με την καλλιέργεια σπάνιων προϊόντων της Ελληνικής γης παρήγαγαν προϊόντα μοναδικά εξαιρετικής ποιότητας και διατροφικής αξίας που διατίθενται σε διακεκριμένα καταστήματα πώλησης του εξωτερικού σε εξαιρετικές τιμές . Τέτοια προϊόντα που παράγονται από Έλληνες παραγωγούς σε εξαιρετικές τιμές προσφέροντας προστιθέμενη αξία στους τόπους παραγωγής τους είναι η γνωστή τρούφα, πανάκριβο είδος μανιταριού, ο κρόκος Κοζάνης και η πασίγνωστη ως και η τροφή των αστροναυτών σπιρουλίνα τρία προϊόντα που αποτελούν το **success story** της Ελληνικής αγροτικής παραγωγής των τελευταίων χρόνων .με σημαντικές εξαγωγές του συνόλου της παραγωγής , ταυτόχρονα σχεδόν με την είσοδό τους στην αγορά. Οι παραγωγοί οι ίδιοι υποστηρίζουν ότι υπάρχουν μεγάλες ευκαιρίες ανάπτυξης οικονομιών κλίμακας στον συγκεκριμένο κλάδο και διάθεσης όλης της παραγωγής στις διεθνείς αγορές.

Οι συγκεκριμένοι Έλληνες παραγωγοί έκαναν το αυτονόητο αναζητώντας τις ευκαιρίες που υπάρχουν στην παγκόσμια αγορά από της μεταβολές στην ζήτηση των καταναλωτών. Τα τελευταία χρόνια είχε αυξηθεί η παγκόσμια ζήτηση για βιολογικά προϊόντα , αγνά προϊόντα της μητέρας γης χωρίς βιομηχανική επεξεργασία . Τα προϊόντα αυτά διατίθενται σε εξειδικευμένα καταστήματα σε εξαιρετικά υψηλές τιμές. Πολλοί από αυτούς του παραγωγούς δεν είχαν προηγούμενη επαγγελματική εμπειρία , αλλά ήταν νέοι άνθρωποι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με όρεξη για δουλειά επενδύοντας ελάχιστα χρήματα χωρίς κρατική χρηματοδότηση και δικαιώθηκαν πλήρως για την επιλογή τους.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η τιμή της τρούφας κυμαίνεται μεταξύ 650-700 ευρώ το κιλό. Η λευκή τρούφα πραγματικός χρυσός για τους παραγωγούς της διατίθεται σε σε delicattee είναι πολύ πιο ακριβή αφού η τιμή πώλησης μπορεί να φτάσει τα 1.800 ευρώ το

κιλό. Επίσης και η τιμή του κρόκου Κοζάνης δεν υπολείπεται δυνάμενη να ξεπεράσει και τα 2,000 ευρώ το κιλό.

3.2.1. Η Ελληνική Σπιρουλίνα

Η σπιρουλίνα είναι ένα μικρό κυανοπράσινο φύκι και για πολλούς επιστήμονες λόγω της μεγάλης διατροφικής αξίας και της περιεκτικότητας του σε πρωτεΐνη θεωρείται ως η διατροφή του μέλλοντος. Είναι γνωστό ότι χρησιμοποιείται από την NASA ως πολυβιταμινούχο προϊόν και για «τροφή των αστροναυτών».

Συγκριτικά με άλλα βιολογικά προϊόντα διατροφής έχει υψηλό κόστος αρχικής επένδυσης που φθάνει έως τα 50000 ευρώ ανά στρέμμα και παράλληλα θεωρείται ένα ιδιαίτερος απαιτητικό είδος καλλιέργειας.

Η εγκατάσταση μίας τέτοιας μονάδας παραγωγής περιλαμβάνει θερμοκήπιο, δεξαμενές, μηχανισμούς ανάδευσης, αποξηραντές με ιδιαίτερες διατήρησης του κλίματος στο θερμοκήπιο σε συγκεκριμένη θερμοκρασία για την διατήρηση του θρεπτικού διαλύματος. Η παραγωγική περίοδος ξεκινά από το τέλος Φεβρουαρίου μέχρι και τις αρχές Νοεμβρίου.

Το υψηλό κόστος της αρχικής επένδυσης και το ρίσκο αντισταθμίζεται από την μέση στρεμματική απόδοση που ξεπερνά τα 30000 ευρώ. Η σπιρουλίνα διατίθεται σε καταστήματα υγιεινής βιολογικής διατροφής και στην φαρμακοβιομηχανία σε σκόνη σε ταμπλέτες και κάψουλες.

3.2.2. Ο κρόκος Κοζάνης

Ο κρόκος Κοζάνης, η σαφράν, η ο κόκκινος χρυσός καλλιεργείται στην ευρύτερη περιοχή της εδώ και 300 χρόνια (όταν κάποιοι έφεραν βολβούς από την Βιέννη). συστηματικά.

Η παραγωγή τα τελευταία δύο χρόνια, μειώθηκε από τους 6 τόνους κόκκινου και 1.5-2.5 τόνους κίτρινου κρόκου στους 2 τόνους συνολικά όπως σημειώνει και ο πρόεδρος του τοπικού συνεταιρισμού Νίκος Πατσιούρας , ποσότητα που αντιστοιχεί στο 1% της παγκόσμιας παραγωγής. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι για την παραγωγή ενός κιλού σαφράν απαιτείτε η συλλογή με ιδιαίτερη επιδεξιότητα 150000 λουλουδιών για δύο εβδομάδες από τα τέλη Οκτωβρίου μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου. Αυτός είναι και ο λόγος που έχει εγκαταλειφθεί η καλλιέργεια από τους νεότερους. Υπάρχει βέβαια μεγάλη ζήτηση για το προϊόν από αγορές του εξωτερικού και δυνατότητες αύξησης των καλλιεργούμενων εκτάσεων και της παραγωγής

Το προϊόν εξάγεται σε πολλές χώρες κυρίως στην Ισπανία, Γαλλία, Η.Π.Α., Αγγλία, Γερμανία, τις Σκανδιναβικές και τις Κάτω Χώρες.

3.2.3. Τρούφα, το "χρυσό μανιτάρι"

Είναι ένα είδος μανιταριού που συμβιώνει κάτω από το έδαφος με το ριζικό σύστημα μεγάλων δέντρων όπως πουρνάρια , βελανιδιές, πεύκα .Με εξαιρετικό άρωμα και γεύση καταναλώνεται ως εξαιρετικό έδεσμα και χρησιμοποιείται ευρέως στην φαρμακοβιομηχανία .Η εμπορική εκμετάλλευση αυτού του θησαυρού της Ελληνικής φύσης ξεκίνησε στις αρχές της δεκαετίας του 1970 . Η διάθεση της μεγαλύτερης ποσότητας της τρούφας διεθνώς γίνεται στην φυσική της μορφή όπως εξάγεται από το έδαφος άγρια καθώς για την εξασφάλιση της εξαιρετικής της ποιότητας απαγορεύεται η χρήση φυτοφαρμάκων , λιπασμάτων . Πρόκειται για μια γεωργική καλλιέργεια μεγάλων αποδόσεων με ελάχιστη προσωπική εργασία.

Η τρούφα είναι μια εναλλακτική καλλιέργεια με μεγάλη ζήτηση στις ξένες αγορές θεωρείται το MANA ΕΞ ΟΥΡΑΝΟΥ της παλαιάς διαθήκης και τέτοιο μπορεί να αποτελέσει για πολλούς συμπολίτες μας αξιοποιώντας ορεινές και μειωνεκτικές περιοχές σε όλη σχεδόν την Ελλάδα τονώνοντας την απασχόληση και το εισόδημα στους αγρότες. Το Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών του ΕΘΙΑΓΕ προωθεί την εγκατάσταση ελαιώνων

εμβολιασμένων με τρούφες δραστηριότητα με μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης οικονομικών κλίμακας.

3.3 Ο Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μια μορφή τουρισμού ιδιαίτερα αναπτυγμένη τις τελευταίες δεκαετίες στις χώρες της Δυτικής και κεντρικής Ευρώπης σχεδιασμένη για το σημερινό Ευρωπαϊκό κάτοικο των μεγάλων αστικών κέντρων. Τόπος διαμονής των φιλοξενούμενων επισκεπτών είναι το αγρόκτημα-ξενώνας, που διατηρεί τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά και στο οποίο πέρα από τόπος φιλοξενίας συμμετέχουν ενεργά και στις αγροτικές εργασίες. Ο αγροτουρισμός είναι πολυθεματικός τουρισμός και ο επισκέπτης συνήθως έχει την δυνατότητα να επιλέξει από πλήθος διαθέσιμων δραστηριοτήτων. Έχει την δυνατότητα να έρθει σε άμεση επαφή με την πραγματική ζωή του τόπου και να γίνει μέρος της καθημερινότητας του. Να γνωρίσει από πρώτο χέρι την αγροτική ζωή, τις ιδιαίτερες αγροτικές εργασίες και καλλιέργειες κάθε περιοχής, την ιστορία τον πολιτισμό και το φυσικό περιβάλλον της ενδοχώρας. Εφόσον το επιλέξει πέρα από την διαμονή με τις βασικές ανέσεις που προσφέρει έχει και τη δυνατότητα της συμμετοχής σε διάφορες δραστηριότητες όπως :

- Την συμμετοχή του στις αγροτικές εργασίες του αγροκτήματος,
- Την περιήγηση του και την εξερεύνηση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής παρατηρώντας την ιδιαίτερη χλωρίδα και πανίδα του τόπου
- Την εξερεύνηση της περιοχής που μπορεί να γίνει μέσα από την φυσική δραστηριότητα με αθλήματα όπως το τρέξιμο, η ποδηλασία και για τους λάτρεις της περιπέτειας με αθλήματα όπως το ράφτινγκ και η αναρρίχηση.
- Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, κάστρα, μοναστήρια, μουσεία.
- Συμμετοχή και εκμάθηση σε διάφορες τοπικές δραστηριότητες (π.χ τοπικών παραδοσιακών χορών & πολιτιστικών δρώμενων, της τοπικής κουζίνας και επισκέψεις σε τοπικές επιχειρήσεις παραγωγής τοπικών προϊόντων).

Ο Αγροτουρισμός στον Ελληνικό χώρο δεν έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα στην μορφή που έχει αναπτυχθεί σε χώρες όπως η Γερμανία ή η Γαλλία. Σε φάρμες στην ύπαιθρο παρόλο που η πατρίδα μας σε όλο το γεωγραφικό μήκος & πλάτος της διαθέτει εξαιρετική ενδοχώρα, με εναλλαγές τοπίου, αρχαιολογικά μνημεία μακραίωνης ιστορίας, πολιτιστικό πλούτο, πλούσιο φυσικό περιβάλλον και εξαιρετικό κλίμα τους περισσότερους μήνες του χρόνου. Η ανάπτυξη του Ελληνικού Αγροτουρισμού θα πρέπει να γίνει με σεβασμό στο Ελληνικό τοπίο και την πολιτιστική μας κληρονομιά. Ο Ελληνικός Αγροτουρισμός με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης κερδίζοντας μεγάλο τμήμα της αγοράς από τον ανταγωνισμό συμβάλλοντας και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, και την οικονομική ανάπτυξη πολλών μειονεκτικών & εγκαταλειμμένων περιοχών συμβάλλοντας στην αύξηση της απασχόλησης και του διαθέσιμου εισοδήματος των περιοχών αυτών.

3.3.1. Μορφές αγροτουρισμού

Το μοντέλο αγροτουρισμού που εφαρμόζεται διεθνώς περιλαμβάνει διαμονή και αγροτουριστικές δραστηριότητες σε οργανωμένους αγροτουριστικούς οικισμούς που παρέχουν επαρκής ανέσεις διαμονής (φάρμες, B & B) και προσφέρουν διάφορες δραστηριότητες εντός του συγκροτήματος, είτε βρίσκονται κοντά σε άλλες δραστηριότητες Αγροτουρισμού.

Η Ελλάδα διαθέτει εξαιρετική ενδοχώρα, εναλλαγές τοπίου βουνού και θάλασσας, ιστορικά μνημεία από τους κλασσικούς χρόνους διαφορετικών πολιτισμών, θρησκευτικών και πλούσιο φυσικό περιβάλλον με ήπιες κλιματολογικές συνθήκες συγκεντρώνει όλα τα προαπαιτούμενα για την οργάνωση και την ανάπτυξη ποικιλίας δραστηριοτήτων αγροτουρισμού.

Οι διάφορες αγροτουριστικές δραστηριότητες διακρίνονται σε δυο κατηγορίες :

- Στον αμιγή αγροτουρισμό, όπου οι επισκέπτες πέρα από την απλή διαμονή και αναψυχή κοντά στη φύση εκδηλώνουν και την επιθυμία ενεργής συμμετοχής στις καθημερινές αγροτικές εργασίες εντός της αγροικίας . Συγκεκριμένα σε εργασίες όπως το άρμεγμα των ζώων, ο καθαρισμός των στάβλων , η συλλογή του ελαιόκαρπου , ο τρύγος κλπ. , και ταυτόχρονα και σε αθλητικές δραστηριότητες όπως το κολύμπι η ορειβασία , η αναρρίχηση , το κυνήγι , η ιππασία , το ράφτινγκ. Κλπ.

- Και στον σύνθετο αγροτουρισμό, όπου οι επισκέπτες εφόσον το επιτρέπει η οργάνωση και οι υποδομές της αγροτουριστικής μονάδας να ασκήσουν πιο εξειδικευμένες δραστηριότητες ανάλογα με τα χόμπι και τις προσωπικές τους ανάγκες. Έτσι έχουμε θεραπευτικό αγροτουρισμό (ΑΓΚΑΛΗ HOMES) , θρησκευτικό αγροτουρισμό (διαμονή σε μοναστήρια) , φυσιολατρικό και αθλητικό αγροτουρισμό.

3.3.2. Κύριες μορφές αμιγή αγροτουρισμού στην Ελλάδα

- Παραδοσιακά χωριά σε ορεινές περιοχές που αξιοποιούν το πλεονέκτημα του εξαιρετικού τοπίου (Μακρυνίτσα, Ομαλός , Ανώγεια).
- Παραθαλάσσια ψαροχώρια σε νησιά και παραλιακές περιοχές τα οποία αποτελούν πόλο έλξης επισκεπτών κυρίως το καλοκαίρι για τον ήλιο και τη θάλασσα (Πλακιάς Μάταλλα).
- Παραδοσιακοί οικισμοί που διατηρούν αναλλοίωτο το χρώμα τους, την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και τεχνοτροπία τους (Ζαγοροχώρια).
- Περιοχές NATURA , εθνικοί δρυμοί ιδιαίτερης ομορφιάς και τοπίου προστατευμένες περιοχές λόγω της μοναδικής πανίδας και χλωρίδας ευαισθητοποιώντας τον επισκέπτη και σε ζητήματα πράσινης οικονομίας και οικολογίας (Πρέσπες, φαράγγι της Σαμαριάς)
- Αγροκτήματα ιδιοκτησίας τοπικών συνεταιρισμών όπου παρέχεται οικογενειακή φιλοξενία και προσφέρεται η παραγωγή παραδοσιακών αγροτικών προϊόντων (είδη υφαντουργίας , παραδοσιακά γλυκίσματα κλπ.).

3.3.3. Κύριες μορφές σύνθετου αγροτουρισμού στην Ελλάδα

- Γνωστές λουτροπόλεις, (Λουτράκι , καμένα βούρλα) με οργανωμένα θεραπευτήρια ιαματικών υδάτων στα οποία προσφέρονται στον επισκέπτη ειδικά προγράμματα θεραπείας κυρίως σε ηλικιωμένους για αναζωογόνηση και αποτοξίνωση .
- Ορεινοί οικισμοί και κωμοπόλεις που διατηρούν όλη της χειμερινή τουριστική περίοδο οργανωμένα χιονοδρομικά για σκι και άλλες περιπέτειες στο χιόνι (π.χ. Αράχοβα)
- Ορεινές περιοχές με οργανωμένα υψηλού επιπέδου παραδοσιακούς ξενώνες και πλήρως οργανωμένες αθλητικές εγκαταστάσεις, με ιατρική & εργομετρική φροντίδα , κέντρα αδυνατίσματος , SPA, για χαλάρωση, ανάπαυση και άθληση.
- Κέντρα Κατασκλήνωσης ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες σε βουνό και θάλασσα δίπλα σε παραδοσιακούς οικισμούς όπου διαξάγονται ιδιαίτερα πολιτιστικά και καλλιτεχνικά δρώμενα.
- Οργανωμένες κλειστές παιδικές κατασκηνώσεις την καλοκαιρινή περίοδο κοντά σε δασικές περιοχές για την επαφή των παιδιών με το φυσικό περιβάλλον που διαθέτουν ακόμα αθλητικές εγκαταστάσεις για άθληση , με πλήρη μορφωτικά και ψυχαγωγικά προγράμματα.

3.6.4. Στόχοι αγροτουρισμού

Ο αγροτουρισμός προσφέρει μια εναλλακτική μορφή τουρισμού , ενσωματώνοντας τον επισκέπτη στο χώρο όπου προσδοκά να περάσει λίγες στιγμές χαλάρωσης , ξεγνοιασιάς , σε ένα ελεύθερο πρόγραμμα δραστηριοτήτων σε ένα φιλόξενο παραδοσιακό φυσικό περιβάλλον. . Ο αγροτουριστής έχει την ελευθερία να επιλέγει ο ίδιος το ημερήσιο πρόγραμμα χωρίς να πρέπει να επιλέξει από προγράμματα υποχρεωτικών εκδρομών. Ταυτόχρονα ενισχύσει το εισόδημα επαγγελματιών του τουρισμού που τόλμησαν να επενδύσουν στην τοπική οικονομία απομακρυσμένων και

τις περισσότερες φορές εγκαταλελειμμένων περιοχών της πατρίδας μας , αυξάνοντας την απασχόληση σε αγροτικές δραστηριότητες με αναπτυξιακές δυνατότητες.

Η ανάδειξη του Ελληνικού αγροτουρισμού μπορεί να προσφέρει σημαντικές οικονομίες κλίμακας συνδυαστικά και στην αγροτική οικονομία και το τουριστικό προϊόν της πατρίδας . Χρόνια τώρα το υπουργείο Τουρισμού πασχίζει ανεπιτυχώς να προβάλει μια πιο ελκυστική εικόνα του τουριστικού προϊόντος και να διαφοροποιήσει την εικόνα ενός τουριστικού προϊόντος οριζόμενο από τα τρία S (SEA, SUN & SEX). Μέσω του αγροτουρισμού προβάλλομε την άλλη Ελλάδα την κοιτίδα των επιστημών, του πολιτισμού , της ιστορίας, της οικογενειακής παράδοσης , την μοναδική Ελληνική φύση που δεν είναι μόνο ήλιος και θάλασσα. Είναι η εναλλακτική πρόταση θεματικού τουρισμού που μπορεί να απευθύνεται σε νέους πελάτες που ενδιαφέρονται για μίας άλλης ποιότητας τουριστικό προϊόν. Ο αγροτουρισμός είναι το όχημα για την υλοποίηση του διακαεί πόθου ετών των παραγόντων του τουρισμού για την επιμύκηση της τουριστικής περιόδου και τους χειμερινούς μήνες , με ότι οφέλη μπορεί να έχει αυτό στην απασχόληση και το ΑΕΠ της πατρίδας μας ιδιαίτερα τούτη την περίοδο της οικονομικής κρίσης . Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού συνεισφέρει και στην ανάδειξη και προώθηση των Ελληνικών αγροτικών προϊόντων Τα επόμενα χρόνια είναι εξαιρετικά σημαντικό για της ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας η συνεργασία των συναρμόδιων υπουργείων Οικονομικών, Ανάπτυξης , Τουρισμού & γεωργίας για την κατάρτιση Εθνικού σχεδίου για την ανασυγκρότηση & επανεκκίνηση της οικονομίας . Οι διαθέσιμοι Ευρωπαϊκοί & εθνικοί πόροι πρέπει να κατευθυνθούν στους κλάδους εκείνους που διαθέτουν δυνατότητες, συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι του ανταγωνισμού για την ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας . Ένας από τους πυλώνες που μπορεί να στηριχθεί ένα σχέδιο ανασυγκρότησης της οικονομίας είναι ο ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ .Η κρατική χρηματοδότηση των βασικών έργων υποδομών (οδικό δίκτυο κλπ.) για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού θα έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη για το σύνολο της οικονομίας γιατί αφενός συμβάλει στην ανάπτυξη της περιφέρειας δημιουργώντας της προϋποθέσεις παραμονής των πληθυσμών των περιφέρειας στις εστίες δημιουργώντας θέσεις απασχόλησης και ενός ικανοποιητικού εισοδήματος , αφετέρου ο αγροτουρισμός εκμεταλλευόμενος όλες τις δυνατότητες του αξιοποιεί την αγροτική παραγωγή του

πρωτογενούς τομέα , προβάλλει , τα παραδοσιακά , βιολογικά προϊόντα τοπικών μεταποιητικών συνεταιριστικών επιχειρήσεων και μπορεί να αποτελέσει ελκυστικό προορισμό εναλλακτικού τουρισμού διεκδικώντας μερίδιο αγοράς επισκεπτών υψηλού εισοδήματος .

Η επένδυση στον Αγροτουρισμό στην Ελλάδα είναι κατά κανόνα μια ήπιας μορφής επένδυση χωρίς περιβαλλοντικές επιπτώσεις και επεμβάσεις στο οικοσύστημα. Τουναντίον προβάλλει την άγνωστη στους αλλοδαπούς Ελλάδα με το ξεχωριστό Αλπικό τοπίο , τα απόκρημνα φαράγγια με την άγρια φύση. Ξαναζωντανεύει η ύπαιθρος με την ανοικοδόμηση εγκαταλειμμένων οικισμών εδώ και δεκαετίες (Μηλιά κισάμου) διατηρώντας παράλληλα παραδοσιακά επαγγέλματα που τείνουν να εξαφανιστούν όπως τα κεραμικά , η υφαντουργία , η ξυλογλυπτική κλπ..

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ως επίλογο κατηγορηματικά πιστεύω ότι η οικονομική βιωσιμότητα της Ελληνικής γεωργίας θα επιτευχθεί μέσω της συνεργασίας των κατά κανόνα μικρών επιχειρήσεων του κλάδου για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τους, την μείωση του κόστους παραγωγής, την ενιαία πολιτική Μάρκετινγκ, πωλήσεων και την διαφοροποίηση του τελικού προϊόντος με στόχο την διάθεση του στην αγορά σε ικανοποιητικές τιμές. Θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν όλοι που εμπλέκονται με την Ελληνική Γεωργία ότι η απασχόληση με το αγροτικό επάγγελμα και την αγροτική οικονομία είναι επαγγελματική δραστηριότητα πλήρους απασχόλησης που απαιτεί γνώσεις, συνεχή επιμόρφωση και 100% επαγγελματισμό όλων όσων συμμετέχουν στον πρωτογενή τομέα της πατρίδας μας, μακριά από κομματικοποίηση και πολιτική εκμετάλλευση. Η κρίση είναι ευκαιρία λήψης αποφάσεων που άργησαν δεκαετίες για την αναδιάρθρωση της παραγωγής, που θα πρέπει να ανταποκρίνεται στην εσωτερική και παγκόσμια ζήτηση και στις τεχνολογικές και λοιπές εξελίξεις στον κλάδο.

Η κρατική χρηματοδότηση & εγγυοδοσία υφιστάμενων δραστηριοτήτων και μελλοντικών επενδύσεων στον κλάδο θα πρέπει να γίνεται με αυστηρά οικονομικά κριτήρια βιωσιμότητας και δυνατοτήτων αξιοποίησης οικονομικών κλίμακας για την αντιμετώπιση του διεθνούς ανταγωνισμού. Το διαθέσιμο κεφάλαιο ο πλούτος της Ελληνικής φύσης υπάρχει όπως και τα διαθέσιμα εργατικά χέρια από το ενδιαφέρον για προσφορά εργασίας άνεργων νέων, κατοίκων αστικών περιοχών λόγω της οικονομικής κρίσης. Είναι λοιπόν ευκαιρία το κράτος να διορθώσει τα ιστορικά του λάθη που οδήγησαν στην Αστυφιλία και στην συγκέντρωση του 60% του πληθυσμού της χώρας στο δύο μεγάλα αστικά κέντρα. Με μια γενναία για το εγχώριο πολιτικό προσωπικό θεσμοθέτηση εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής δημιουργίας οικονομικών κινήτρων (πενταετή αφορολόγητο εισόδημα, άτοκο δανεισμό, ένταξη σε εθνικές & κοινοτικές επιδοτήσεις) για την ανασυγκρότηση της υπαίθρου και της αγροτικής οικονομίας θα προκύψουν μεγάλες ευκαιρίες απασχόλησης και ένα σημαντικό βήμα για την επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας. Η ανασυγκρότηση της συνεταιριστικής επιχειρηματικής συνεργασίας μεταξύ των παραγωγών στο μοντέλο λειτουργίας & οργάνωσης αντίστοιχων συνεταιρισμών στην νότια Ευρώπη είναι επίσης κρίσιμη

σημασίας για την δημιουργία των απαραίτητων οικονομιών κλίμακας και την καθετοποίηση της παραγωγής για την αξιοποίηση στο άριστο μέγεθος των συγκριτικών πλεονεκτημάτων των μοναδικά ποιοτικών Ελληνικών προϊόντων .

Η αναζήτηση της καινοτομίας ,η τυποποίηση, η στροφή του συνόλου της παραγωγής σε βιολογικά προϊόντα , ο σεβασμός και η προώθηση δράσεων προστασίας του περιβάλλοντος μέσω του Αγροτουρισμού προβάλλοντας την Ελληνική φύση και τα προϊόντα της αποτελεί το πρότυπο επιχειρηματικής δράσης κάθε Ελληνικής επιχείρησης που επιθυμεί να αντιμετωπίσει τον διεθνή ανταγωνισμό προσθέτοντας προστιθέμενη αξία στα παραγόμενα προϊόντα & υπηρεσίες που προσφέρει διαφοροποιώντας τα από τα αντίστοιχα ανταγωνιστικά .

Τέλος σαν συνέπεια της δημιουργίας οικονομιών κλίμακας στον κλάδο που θα προκύψει θα μπορούν από άλλη θέση να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο διεθνή ανταγωνισμό (τις στρεβλώσεις τις εσωτερικής αγοράς αγροτικών , τον εισαγόμενο ανταγωνισμό , την ασυδοσία των μεσαζόντων , διασφαλίζοντας την ποιότητα και τον έλεγχο των παραγομένων προϊόντων και την αξιοπιστία του κλάδου .Αξιοποιώντας και τα κατάλληλα εργαλεία ενός κοινού μάρκετινγκ για την ανάδειξη του «ποιοτικού Ελληνικού BRAND NAME» των ελληνικών αγροτικών προϊόντων και την προβολή του κλάδου (market penetration) στην παγκόσμια αγορά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Anderson, C. and Vincze, J. Strategic Marketing Management, USA: Houghton Mifflin Company, 2000.
2. Binswanger, H.P. (1984), "Agricultural Mechanization: A Comparative Historical Perspective", World Bank Working Paper No. 673, World Bank, Washington D.C.
3. Brunila, A., Buti, M., (2002), «Fiscal Policy in Europe: How Effective are Automatic Stabilizers?», European Commission, Brussels, pp. 15- 27.
4. Doyle, P. and Stern, P. Marketing Management and Strategy, 4th edition. UK: Pearson Education Limited, 2006.
5. Eichengreen, 1992αEichengreen, B. (1992) "Should the Maastricht Treaty Be Saved?", Princeton Studies in International Finance No.74, December.
- 6.Kotler, P. Marketing Management: The Millenium Edition. USA: Prentice-Hall. Inc., 2000.
- 6.Mellor, J.W. (1990), Agriculture in the Road to Industrialization, in Eicher, C.K. and Staatz, J.M. (eds), Agricultural Development in the Third World, The John Hopkins University Press, Baltimore
7. Midgley J. (1997), *Social Welfare in Global Context*. London-N. Delhi.
8. Rosen, H.S., et.al., (2009), «Δημόσια οικονομική: σύγχρονη θεωρία και ελληνική πραγματικότητα», τομ. Α&Β', Κριτική, Αθήνα
- 9.Rudloff B. (2002): The Mid – Term Review of the C.A.P.: The Future of Rural Development
- 10.Schmidt, H., (2003), «Η Αυτοδυναμία της Ευρώπης. Προοπτικές για τον 21ο αιώνα» Παπαζήση, Αθήνα

B. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αλεξιάκης, Π., (1994), «Η Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση και το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα», Επίκαιρα Θέματα τχ.11, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα
2. Αλεξιάκης, Π., (1999), «Το Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα. Οι λόγοι για τη δημιουργία του», στο Ν. Μαραβέγια-Μ. Τσινισιζέλη *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Θεμέλιο, Αθήνα
3. Αλογοσκούφης Γ. (21/6/2006): Ομιλία, 3ο Αναπτυξιακό Συνέδριο για το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 - 2013, Αθήνα
4. Βακάκης, Φ. (2008), «Η Μελλοντική Εικόνα της Ελληνικής Γεωργίας», Οικονομικό Δελτίο AlphaBank, Τεύχος 109, «Ο Αγροτικός Τομέας στην Ελλάδα: Επιδοτήσεις και παροχές αντί για αξιοποίηση των συγκριτικών μας πλεονεκτημάτων»
5. Γιαία Ελληνική (2004): ΝΕΑ ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, Μηνιαία Έκδοση (τ. 5ο), Υ. Α. Α. Τ., Αθήνα
6. Γεωργακόπουλος, Θ., (1999), «Δημοσιονομική Εναρμόνιση και Δημοσιονομική Ενοποίηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση» στο Ν. Μαραβέγια-Μ. Τσινισιζέλη, *Η Ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Θεμέλιο, Αθήνα
7. Καδίτη Κ, Νίτση Ε. (2010), «Ο Αγροτικός Τομέας στην Ελλάδα», Εκθέσεις 60, ΚΕΠΕ
8. Μαραβέγιας Ν. (2003): Οι Εξελίξεις στην Κοινή Αγροτική Πολιτική και η Ελληνική Γεωργία, Ε.Κ.Ε.Μ. - ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα - Κομοτηνή.
9. Μαραβέγιας Ν. Ναπολέον, (1992), «Η Διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης και η Ελληνική Γεωργία στη Δεκαετία του '90», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
10. Μάρδας Δημήτρης, (2005), «Από την ΕΟΚ στην ΕΕ: Από την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς έως την πολιτική ενοποίηση του Ευρωπαϊκού χώρου», Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη, 2005.
11. Μπεόπουλος Ν., Σκούρας Α. (1999): Γεωργία και Περιβάλλον: Η Ετερομορφία μιας Σχέσης, στο Κασίμης Χ., Λουλούδης Λ. (Επιμ.): Ύπαιθρος Χώρα - Η Ελληνική Αγροτική

Κοινωνία στο Τέλος του 20ου Αιώνα, Ε.Κ.Κ.Ε. - Πλέθρον, Αθήνα

12. Μπατζελή Κ. (1/4/2006): ΗΜΕΡΙΔΑ "Το Μέλλον του Καπνού – Προκλήσεις και Προοπτικές", Δίον

13. Μπουρδάρας (2005): Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ. Μια Νέα Σελίδα για την Ελληνική Γεωργία

14. Μπουρδάρας Δ., 2005, «Η αξία της γεωργικής παραγωγής στην Ελλάδα»

15. Ντούσκος, Π., (1994), «Η Σύγκλιση των Οικονομιών στις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης», Gutenberg, Αθήνα

16. Παπαγεωργίου Κων/νος- Σπάθης Παύλος, (2000), «Αγροτική Πολιτική», Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα

17. Παχάκη, Κ. (2006), «Η Ελληνική Γεωργία ενώπιον των Νέων Συνθηκών και Θεσμικού Πλαισίου», Εκθέσεις 46, ΚΕΠΕ

18. Σαλαβού Ε., «Δρόμοι εξέλιξης στο επιχειρείν», εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 2006

19. Σιοκορέλης, Β., (2007), «Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ: Μήπως έφτασε η ώρα για την αναθεώρησή του;», Αγορά Χωρίς Σύνορα, 13 (2): 122-136

20. Υπουργείο Γεωργίας (Μάιος 1999): AGENDA 2000 – Αγροτική Πτυχή, Αθήνα

